

သေနတ်များ ရောဂါပိုးများနှင့် သံမဏိ

လူ့အဖွဲ့အစည်းတို့၏ကံကြမ္မာများ
ညီနောင် (Humber)

Jared Diamond ၏ Guns, Germs & Steel မှကောက်နုတ်ပြန်ဆိုပါသည်။

လူသားတို့၏ ဇီဝခြားနားချက်ကြောင့်
 မဟုတ်ပဲ လူ့ပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာ
 သဘာဝရေမြေ အနေအထားတို့
 ခြားနားခြင်းကြောင့်သာ မတူကွဲပြားသော
 လူ့အဖွဲ့အစည်း အသီးသီးအတွက်
 သမိုင်းကြောင်း လားရာ ကိုယ်စီ
 ဖြစ်တည်လာခဲ့ကြလေသည်။

ဂျရတ် ဒိုင်းမွန်း

ပုံနှိပ်ခြင်း

ပထမအကြိမ် - ၂၀၂၂၊ ဖေဖော်ဝါရီလ
ဒုတိယအကြိမ် - ၂၀၂၅၊ အောက်တိုဘာလ

မျက်နှာစုံဒီဇိုင်း
ကျော်ငယ်

(CTP)
Sein Nagar

ထုတ်ဝေသူ
ဦးညီညီမော် (၀၂၀၉၉)၊ မြကျွန်းညိုစာပေ
အမှတ် ၅/၁၆၄၊ (၄) လမ်း၊ မြင်းခြံမြို့။

ပုံနှိပ်သူ
ဒေါ်အိအိဖြိုး (၀၁၅၄၆)
ဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက်
အမှတ် (၃၀)၊ သာယာကုန်းလမ်း၊ ပုဇွန်တောင်မြို့နယ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

အုပ်စု
၁၀၀၀

တန်ဖိုး
၂၀၀၀၀ ကျပ်

ဖြန့်ချိရေး
မြကျွန်းညိုစာပေ

သေနတ်များ၊ ရောဂါပိုးများနှင့် သံမဏိ ညှိနှိုင်း (Humber)

Bladed Diamond ၄ Guns, Germs

မာတိကာစဉ်

နေမင်းလွင်၏ အမှာစာ ၇

အပိုင်း - [၁] ဒေသမှသည် ကာယာမာကာသိသို့

ယာလီ၏ အမေး ၁၃

၁၁,၀၀၀ ဘီစီ မတိုင်ခင် ကနဦးလူသားတို့ရဲ့ ဖြန့်ကျက်နေထိုင်မှု အကျဉ်း ၁၅

သမိုင်း၏ သဘာဝ စမ်းသပ်ချက် ၂၂

ကာယာမာကာမှ ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံခြင်း ၃၄

အပိုင်း - [၂] စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှု စတင်ခြင်း

လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးစွမ်းအား ၄၇

သမိုင်း၏ လက်ရှိနှင့် လက်မဲ့များ ၅၃

လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်သင့်၊ မလုပ်သင့် ၅၈

ဗာဒံစေ့ ဖန်တီးခြင်း ၆၅

မြင်းကျားတွေ၊ သာယာမှု မရှိသော အိမ်ထောင်ရေးနဲ့ ၇၆

အန်နာ ကာရင်နီနာ နိယာမ

ပထဝီဝင် ရေမြေ အဟန့်အတားများ ၈၇

အပိုင်း - [၃] စားနပ်ရိက္ခာမှသည် သေနတ်များ၊ ရောဂါပိုးများနှင့် သံမဏိသို့

မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်တို့ရဲ့ သေမင်းတမန် လက်ဆောင်	၉၇
စိတ်ကူး၊ ပုံဖော်၊ ကူးယူကြသော သင်္ကေတများနဲ့ အက္ခရာများ	၁၀၉
လိုအပ်ချက်၏ မိခင်	၁၂၆
တန်းတူညီမျှ ဝါဒမှသည် နိုင်ထက်စီးနင်း ဝါဒဆီသို့	၁၄၄

အပိုင်း - [၄] ကမ္ဘာပတ်လည် အခန်း ၅ ခန်း

ယာလီ၏ လူမျိုးများ	၁၆၃
တရုတ်ပြည်၊ တရုတ်လူမျိုး	၁၇၁
ပိုလီနီးရှားကို စပိဘုတ်နဲ့လာသော်	၁၇၆
အရှေ့ကမ္ဘာခြမ်းနဲ့ အနောက်ကမ္ဘာခြမ်းတို့ အဆုံ	၁၈၀
အာဖရိက သမိုင်း	၁၈၄

အပိုင်း - [၅] လောကဓာတ်သိပ္ပံ လူသားသမိုင်း၏ အနာဂတ်

လူသားသမိုင်း၏ အနာဂတ်၊ လောကဓာတ်သိပ္ပံ	၂၀၇
နိဂုံး	၂၃၄

နေမင်းလွင်၏ အမှာစာ

၂၀၁၇ / ၂၀၁၈ ခုနှစ်တွေလောက်က ကျွန်တော်ဟာ အွန်လိုင်းဂရုတွေမှာ မိမိ လေ့လာဖူးတဲ့ အသိတွေကို မျှဝေချင်တဲ့စိတ်နဲ့ စာရေးသူ Jared Diamond ရဲ့ စိတ်ဝင် စားစရာ ကောင်းလှတဲ့ သမိုင်းစာအုပ်တအုပ်ဖြစ်တဲ့ Guns, Germs and Steel ကို အပိုင်းလိုက် ၁၀ ပိုင်းအထိ အတိုချို့ပြီး ဘာသာပြန်ခဲ့ပါတယ်။ ကမ္ဘာတလွှား အဆင့် ဆင့် ဖြန့်ကျက်နေထိုင်ခဲ့ကြတဲ့ လူသားမျိုးစိတ်တွေ၊ လူသားမျိုးနွယ်တွေရဲ့ သမိုင်း အပြင် အဲဒီလူသားတွေ ရောက်ရှိနေထိုင်ခဲ့ကြတဲ့ ပထဝီဝင်အနေအထားနဲ့ သယံဇာ ရရှိနိုင်မှုတွေဟာ သူတို့ရဲ့ ရိုးရာဓလေ့တွေ၊ နည်းပညာ ဆန်းသစ်တီထွင်နိုင်မှုတွေအပေါ် ဘယ်လို သက်ရောက်မှုတွေ ရှိခဲ့တယ်၊ အဲဒီလို ကွာခြားသွားတဲ့ လူသားမျိုးစိတ်တွေ၊ လူသားမျိုးနွယ်စုတွေ နှစ်ပေါင်းများစွာ ကြာညောင်းပြီးတော့မှ အချင်းချင်း ပြန်လည် ထိတွေ့မိကြတဲ့အခါ နည်းပညာ ကွာဟမှုကြောင့် တဖက်စောင်းနင်းနိုင်လှတဲ့ နိုင်ငံထက် စီးနင်းမှုတွေ ဘယ်လို ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ရတယ် ဆိုတာတွေကို အခုစာအုပ်ထဲမှာ ကမ္ဘာ အနှံ့က သမိုင်းဖြစ်ရပ်တွေနဲ့ ဥပမာပြု ဖော်ပြထားပါတယ်။

ကျွန်တော် မူလ ဘာသာပြန်ခဲ့တဲ့ အပိုင်းတွေဟာ မူရင်းစာအုပ်ရဲ့ ၃ ပုံ ၂ ပုံ လောက်အထိပဲ ရှိခဲ့သလို အွန်လိုင်းမှာ အပိုင်းလိုက် ရေးသားတဲ့အခါ စာဖတ်သူတွေ ဖတ်ရလွယ်ကူစေဖို့အတွက် ချန်ရစ်ထားခဲ့တဲ့ အသေးစိတ်အပိုင်းတွေလည်း အများကြီး ရှိခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီအပိုင်းတွေကို ဖတ်ရှုဖူးတဲ့ စာရေးသူ ကိုညီနောင်က ဒီလို စာအုပ်မျိုးဟာ လူသားသမိုင်းတွေကို ရှင်ဘုရင်တွေ၊ အုပ်ချုပ်သူတွေ၊ အောင်နိုင်သူတွေရေးသားတဲ့ သမားရိုးကျပုံစံ မဟုတ်ဘဲ ရှုထောင့်သစ်တခုကနေ ရေးသားဖော်ပြထားတဲ့အတွက် စာဖတ်သူတွေအတွက် အင်မတန် အကျိုးရှိနိုင်ကြောင်း ပြောရင်း ကျွန်တော့်ကို ဘာသာပြန်စာအုပ်ထုတ်ဖို့ တိုက်တွန်းလာခဲ့ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် ကျွန်တော် ကိုယ်တိုင်ကလည်း ဘာသာပြန်စာပေကို စနစ်တကျ ရေးသားခဲ့သူ မဟုတ်သလို အလုပ်အားလပ်ချိန်လည်း အင်မတန် နည်းပါးလာတာကြောင့် ကိုညီနောင်ကိုပဲ လိုအပ်တာ ပြင်ဆင်ဖြည့်စွက်ပြီး ကိုယ်တိုင် ရေးသားထုတ်ဝေဖို့ လွှဲအပ်ခဲ့ပါတယ်။ ကိုညီနောင်ဟာ ကျွန်တော် မူလရေးသားထားတဲ့ အပိုင်း ၁၀ ပိုင်းကို ပိုမို ကောင်းမွန်အောင် ထပ်မံ ဖြည့်စွက်ခဲ့တဲ့အပြင် ဘာသာမပြန်ဖြစ်ခဲ့တဲ့ အပိုင်းတွေကိုပါ အားစိုက်ဖြည့်စွက် ပြန်ဆိုပေးထားပါတယ်။

ဒီစာအုပ်ထဲမှာ ခေတ်သစ်လူသားတွေ ကမ္ဘာအနှံ့ ဘယ်လို ပျံ့နှံ့ကျက်စားခဲ့ကြသလဲ၊ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၁၃,၀၀၀ ရေခဲခေတ်လွန်ကာလတွေမှာ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးအသွင်ပြောင်းလဲမှုတွေ စတင်လုပ်ကိုင်ဖြစ်အောင် ပထဝီဝင် ရေမြေသဘာဝ လိုအပ်ချက်တွေက ဘယ်လို ပုံဖော်တွန်းအားပေးသွားသလဲ၊ ဘာလို့ တချို့ အပင်နဲ့ တိရစ္ဆာန်မျိုးစိတ်တွေဟာ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးအတွက် အသွင်ပြောင်းရ ပိုမိုလွယ်ကူရသလဲ၊ အဲဒီလို သဘာဝရဲ့ ပေးအပ်ထားချက်တွေအရ အသွင်ပြောင်းလဲနိုင်မှုကြောင့် ပိုမိုတိုးတက်၊ အင်အားကြီးလာခဲ့တဲ့ လူမျိုးနွယ်စုတွေဟာ နည်းပညာ ကွာဟလွန်းတဲ့ တခြား လူမျိုးနွယ်စုတွေအပေါ် ဘယ်လို အနိုင်ယူခဲ့သလဲ (ဥပမာ ကျူးကျော်သူ စပိန် မြင်းစစ်သည် ရာဂဏန်းဟာ အမေရိကရဲ့ အင်ကာခြေလျင်စစ်သည် သောင်းဂဏန်းကို ဘာလို့ အလွယ်တကူ အနိုင်ယူနိုင်ခဲ့သလဲ)။ ရေးစာကို ဦးစွာ တီထွင်နိုင်ခဲ့တဲ့ လူမျိုးစုတွေဟာ ရေးစာမရှိတဲ့ လူတွေအပေါ် ဘယ်လို အသာစီးရနိုင်ခဲ့သလဲ၊ မွေးမြူရေး၊ တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ လက်ပွန်းတတီး နေထိုင်လာခဲ့တဲ့ လူမျိုးနွယ်တွေမှာ အဲဒီတိရစ္ဆာန်တွေ

ဆီကနေ ကူးစက်လာတဲ့ ရောဂါတွေဟာ နောင်အခါမှာ အဲဒီလို တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ မတွေ့ကြုံဖူးသူ လူမျိုးတွေအတွက် ဘယ်လိုမှ ထင်မှတ်မထားခဲ့တဲ့ လူမျိုးတုံး လက်နက် တွေ ဖြစ်လာစေခဲ့သလဲ။ ခေတ်အဆက်ဆက် လူသားတွေ ရွှေ့ပြောင်းနေထိုင်ကြရင်း အခုခေတ် လူမျိုးစုတွေအဖြစ် ဘယ်လို ဖြစ်တည်လာခဲ့ကြသလဲ ဆိုတာတွေကိုလည်း ဖွယ်ဖွယ်ရာရာ ကြိုးစားအားထုတ် ဘာသာပြန် တင်ပြထားပါတယ်။

ကျွန်တော် အွန်လိုင်းမှာ ဘာသာပြန်ခဲ့စဉ်က စာဖတ်သူ အနည်းငယ်ပဲ ရှိခဲ့တာ မလို အခုလို ပိုမို ပြည့်စုံအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ပြီး စာအုပ်အဖြစ် လူအများလက်ထဲ ရောက်ရှိအောင် အားစိုက်ပေးခဲ့တဲ့ ကိုညီနောင်ကိုလည်း အင်မတန်မှ ကျေးဇူးတင်ပါ တယ်။ အခုဒီစာအုပ်ဟာ မြန်မာစာဖတ်ပရိသတ်အတွက်လည်း အကျိုးရှိစေမယ့် သမိုင်းဆိုင်ရာ သုတစာပေတစ်ခုဖြစ်လိမ့်မယ်လို့လည်း ယုံကြည်မိပါတယ်။

လေးစားစွာဖြင့်
နေမင်းလွင်

အပိုင်း - [၁]
ဒေင်မှသည် ကာယာမာကာဆီသို့

ယာလီ၏ အမေ

သက္ကရာဇ် ၁၉၇၂ ခုနှစ်၊ ပါပူအာ နယူးဂီနီကျွန်း^(၁)မှာ စာရေးသူ ဂျရတ် ဒိုင်းမွန်း^(၂) တယောက် ဇီဝဗေဒပညာရှင်အဖြစ် ငှက်တွေရဲ့ ဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်ကို လေ့လာနေခဲ့တုန်း မှာ ယာလီ^(၃)လို့ အမည်ရတဲ့ နိုင်ငံရေးသမားတယောက်နဲ့ စကားစမြည် ပြောဆို ဖြစ်ခဲ့ကြ ပါတယ်။

နယူးဂီနီက လူတွေဟာ လွန်ခဲ့တဲ့ ၂ ရာစုလောက်တုန်းက ဥရောပကိုလိုနီတွေနဲ့ မထိတွေ့ခင်အထိ ကျောက်ခေတ်မှာ ပိတ်မိနေခဲ့တာဖြစ်ပြီး လူမျိုးစုငယ်တွေဟာ ကျေးရွာငယ်တွေမှာပဲ နေထိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ စာရေးသူနဲ့ ယာလီတို့ စကားပြောဖြစ်ခဲ့တဲ့ အချိန်ဟာ နယူးဂီနီ လွတ်လပ်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းနေဆဲ အချိန်ကာလတွေပါ။

အဲဒီတုန်းမှာ ယာလီဟာ စာရေးသူကို လူ့အဖွဲ့အစည်း တရပ်လုံးအတွက် အင်မတန် အရေးပါပြီး ဖြေဆိုဖို့ရာလည်း အလွန်ခက်ခဲလှတဲ့ မေးခွန်းတရပ်ကို မေးမြန်းခဲ့ပါတယ်။

-
- 1. *Papua New Guinea*
 - 2. *Jared Diamond*
 - 3. *Yali*

အဲဒီမေးခွန်းကတော့ -

“မင်းတို့ လူဖြူတွေက ဘာဖြစ်လို့ ကာဂို (ကုန်ပစ္စည်းတွေ) အများကြီး ထုတ်လုပ်နိုင်ပြီး နယူးဂီနီထိ သယ်လာနိုင်ပါရက်နဲ့ ငါတို့ ဒေသခံ နယူးဂီနီသားတွေမှာတော့ ကာဂို အနည်းအကျဉ်းပဲ ရှိရတာလဲ” လို့ပါပဲ။

အဲဒီ ရိုးရှင်းလှတဲ့ မေးခွန်းဟာ ယာလီ တဘဝလုံး ဖြတ်သန်းခဲ့ရတဲ့ အတွေ့အကြုံတွေကို ထဲထဲဝင်ဝင် ထင်ဟပ်စေပါတယ်။ ကျောက်ခေတ်ကာလ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေ⁽⁴⁾ အဖြစ်ကနေ အပြင်လောကနဲ့ ထိတွေ့လာတာ နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ လောက်ပဲ ရှိသေးတဲ့ နယူးဂီနီသားတွေရဲ့ နေထိုင်မှုပုံစံဟာ အခုခေတ် လက်ရှိ ကမ္ဘာသူ၊ ကမ္ဘာသားတွေနဲ့ ခြားနားလွန်းလှပါတယ်။

ယာလီရဲ့ မေးခွန်းဟာ နယူးဂီနီနဲ့ ဥရောပလူဖြူတွေရဲ့ ကွာခြားချက်ကိုပဲ မေးမြန်းခဲ့တာ ဖြစ်ပေမယ့် အဲဒီမေးခွန်းဟာ ကမ္ဘာတဝှမ်း လူမျိုးစုတွေ ထိတွေ့ကြတဲ့အခါ တွေ့မြင်ခဲ့ရတဲ့ မမျှတမှုတွေ အားလုံးကို ကိုယ်စားပြုနေခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ ခက်ခဲလှတဲ့ မေးခွန်းကို စာရေးသူဟာ လောကဓာတ်သိပ္ပံနဲ့ သမိုင်းဆိုင်ရာ ရှုထောင့်အမျိုးမျိုးကနေ ဘက်ပေါင်းစုံက လေ့လာကြည့်ပြီး ၂၅ နှစ်လောက် ကြာတဲ့နောက်မှာ ယာလီရဲ့ မေးခွန်းကို ဖြေဆိုဖို့ ‘သေနတ်များ၊ ရောဂါပိုးများနှင့် သံမဏိ’⁽⁵⁾ဆိုတဲ့ စာအုပ်ကို ရေးသားခဲ့ပါတယ်။

4. Hunter-gatherers
5. Guns, Germs and Steel

၁၁,၀၀၀ ဘီစီ မတိုင်ခင် ကနဦးလူသားတို့ရဲ့ ဖြန့်ကျက်နေထိုင်မှု အကျဉ်း

လူသားမျိုးနွယ်ဟာ တခြား ချင်ပန်ဖီ၊ မျောက်ဝံ အစရှိတဲ့ မျောက်ကြီးမျိုးစိတ်တွေနဲ့ အတူ အာဖရိကဒေသကနေ ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပါတယ်။ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၇ သန်း လောက်မှာတော့ လူသားတို့ရဲ့ သမိုင်းအစဟာ တိရစ္ဆာန်တွေကနေ ခွဲထွက်လာနိုင်ခဲ့ ပါတယ်။ အဲဒီကနေ နှစ်ပေါင်း ၄ သန်းလောက်မှာတော့ စတင် မတ်တတ်ရပ်လာနိုင် ကြပြီး နှစ်ပေါင်း ၂ သန်းခွဲလောက်မှာတော့ ကိုယ်ခန္ဓာနဲ့ ဦးနှောက်ပိုင်း ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ကြ ပါတယ်။ မတ်တတ်ရပ်နိုင်တဲ့ လူသားကို ဟိုမို အီရတ်တပ်စ် Homo erectus (homo လူသား erectus မတ်တတ်ရပ်သော) လို့ ခေါ်တွင်ပြီး လက်နက်ကိရိယာတွေ ဖန်တီး အသုံးပြုနိုင်စွမ်းရှိတဲ့ လူသားကို ဟိုမို ဟားဘစ်လစ် Homo habilis (homo လူသား habilis လက်နက်ကိရိယာ ဖန်တီး အသုံးပြုနိုင်သော) ရယ်ဆိုပြီး ခွဲခြားခေါ်ဆိုခဲ့ကြပါ တယ်။ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၁ သန်းဝန်းကျင်က အစပြုလို့ ဟိုမို အီရတ်တပ်စ်တွေဟာ အာရှတစ်ခုမှာ ခြေဆန့်ခဲ့ကြပြီး နှစ်ပေါင်း ၅ သိန်းဝန်းကျင်မှာတော့ ဥရောပတိုက်ကို ရောက်ရှိခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီခေတ်ကာလမှာ လူသားမျိုးဆက်တွေရဲ့ ဦးခေါင်းခွံတွေဟာ မတ်တတ်ရပ်တဲ့ လူသား ဟိုမို အီရတ်တပ်စ်တွေထက် ပိုပြီး ကြီးထွားခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီ လူသားတွေကို ဟိုမို ဆေပီယန် Homo sapiens (homo လူသား sapiens အသိဉာဏ်ရှိသော) တွေလို့ သတ်မှတ်ထားကြပေမယ့် သူတို့ရဲ့ ဦးနှောက် အရွယ် အစားကတော့ လက်ရှိခေတ် လူသားတွေလောက် မဖွံ့ဖြိုးသေးပါဘူး။ ကျောက်တုံး

တွေကို ထွင်းလုပ်ထားတဲ့ လက်နက်ကိရိယာတွေကို အသုံးပြုနေကြပေမယ့် အကြမ်းထည်ဆန်ဆဲပါပဲ။ မီးကိုတော့ စတင် သုံးစွဲနေကြပြီ ဖြစ်ပါတယ်။

အဲဒီလို ပထဝီဝင် တည်နေရာ ဖြန့်ကျက်နေထိုင်မှုကနေ အာဖရိက၊ အနောက်ယူရေးရှား (အာရှနဲ့ ဥရောပ)၊ အရှေ့အာရှက လူသားတွေရဲ့ အရိုးပုံစံတွေဟာ ဆင့်ကဲဖြစ်စဉ်အရ ကွဲပြားလာခဲ့ကြပါတယ်။ ထင်ရှားတာကတော့ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၁၃၀,၀၀၀ နဲ့ ၄၀,၀၀၀ အကြားမှာ နေထိုင်ခဲ့ကြတဲ့ နီယန်ဒါသယ် Neanderthal လူသားတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ သူတို့ရဲ့ ဦးနှောက် အရွယ်အစားဟာ ဟိုမိုဆေပီယန် လူသားတွေရဲ့ ဦးနှောက် အရွယ်အစားထက် အနည်းငယ် ပိုမို ကြီးမားပါတယ်။ လူသေတွေကို မြေမြှုပ် သင်္ဂြိုဟ်တာနဲ့ လူနာတွေကို ပြုစုစောင့်ရှောက်တဲ့ သက်သေ၊ အထောက်အထားတွေကို နီယန်ဒါသယ်လူတွေမှာ စတင် တွေ့ရှိနေရပြီ ဖြစ်ပါတယ်။ ကိုင်စွဲ အသုံးပြုတဲ့ ကျောက်ထွင်း လက်နက်ကိရိယာတွေကတော့ အကြမ်းထည်ဆန်ဆဲပါပဲ။ အဲဒီခေတ်အခါက နီယန်ဒါသယ်လူတွေနဲ့ အာဖရိကဒေသရဲ့ ဆေပီယန်လူတွေဟာ အရိုးဖွဲ့စည်းပုံကလွဲလို့ ကျန်တာ သိပ်ပြီး မကွာခြားလှပါဘူး။ အမဲလိုက်တာ မကျွမ်းကျင်သေးသလို ငါးလည်း မဖမ်းတတ်ကြသေးပါဘူး။

လူသားတို့ရဲ့ ဖွံ့ဖြိုးမှုတွေ ကြီးကြီးမားမား စတင်ခဲ့တာဟာ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၅၀,၀၀၀ လောက်ကမှ အစပြုခဲ့တာပါ။ အဲဒီ အဆိုပြုချက်ကို ထောက်ခံတဲ့ ရှေးဟောင်းသုတေသန သက်သေ၊ အထောက်အထားတွေဟာလည်း အရှေ့ အာဖရိကဒေသမှာ ထွက်ပေါ်လာခဲ့ပါတယ်။ ပိုမို ကောင်းမွန်အောင် ပြင်ဆင်ထားတဲ့ ကျောက်လက်နက်ကိရိယာတွေ (တူ၊ ပုဆိန် စတဲ့) ၊ လက်ဝတ် ရတနာအဖြစ် ဝတ်ဆင်သုံးစွဲတဲ့ ပစ္စည်းတွေရဲ့ ကျောက်ဖြစ် ရုပ်ကြွင်းတွေလည်း တွေ့ရှိလာခဲ့ရပါတယ်။ အဲဒီနောက် သိပ်မကြာခင်မှာပဲ အလားတူ အထောက်အထားတွေကို အနောက် ယူရေးရှား၊ အရှေ့တောင် ဥရောပနဲ့ အနောက်တောင် ဥရောပဒေသတွေမှာ တွေ့ရှိလာခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ အထောက်အထားတွေနဲ့အတူ ခရိုမက်ဂနွန် Cro-magnon ခေါ်တဲ့ ခေတ်သစ်လူသားတွေနဲ့ ဖွဲ့စည်းပုံချင်း ထပ်တူကျတဲ့ လူသားတွေရဲ့ အရိုးတွေကိုလည်း တွေ့ရှိခဲ့ကြပါတယ်။ ခရိုမက်ဂနွန်တွေဟာ ခေတ်သစ်လူသားတွေနဲ့ ဦးနှောက် အရွယ်အစားချင်း ကွာခြားမှု မရှိတော့ပါဘူး။

ခရီးမက်ဂန္ဓန်လူသားတွေ ဖန်တီးပြုလုပ်ခဲ့ကြတဲ့ ကိရိယာတွေဟာ ကျောက်ထွင်းဖို့ အတွက်လား၊ အပ်လား၊ လုံလက်နက်လား၊ လေးမြားလားဆိုတာတွေဟာ သိသာပါတယ်။ ရှေးခေတ် ဆေပီယန်လူသားတွေ အသုံးပြုခဲ့တာလိုမျိုး အစုံသုံး ကိရိယာတွေ မဟုတ်တော့ပါဘူး။ အဲဒီလို တီထွင်မှုတွေကြောင့် လူသားတွေဟာ အမဲလိုက် အလွန် ကျွမ်းကျင်လာခဲ့ကြပါတယ်။ ကြံ့လို၊ ဆင်လို တိရစ္ဆာန်ကြီးတွေကိုတောင် အမဲလိုက်နိုင် ခဲ့ကြပါတယ်။ ငါးများကြိုးတွေ၊ ပိုက်ကွန်တွေနဲ့ ငါးဖမ်းတာ၊ ငှက်ထောင်ချောက်တွေနဲ့ ငှက်ဖမ်းတာတွေလည်း တတ်ကျွမ်းလာခဲ့ကြပါတယ်။

နေအိမ်တွေ တည်ဆောက်ပြီး တိရစ္ဆာန်တွေရဲ့ သားရေတွေ၊ သိုးမွေးတွေနဲ့ အင်္ကျီတွေ ချုပ်လုပ်တတ်လာခဲ့ကြပါတယ်။ စနစ်တကျ မြှုပ်နှံ သင်္ဂြိုဟ်ထားတဲ့ သေဆုံး သူ ရုပ်ကြွင်းတွေကို တွေ့ရှိခဲ့ရတာကြောင့် ဘာသာအယူဝါဒတွေ၊ ယုံကြည်သက်ဝင်မှု တွေ စတင်လာခဲ့ပြီလို့လည်း ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ခရီးမက်ဂန္ဓန်တွေရဲ့ အခြား ထင်ရှားတဲ့ သမိုင်းအစကတော့ အုတ်ဂူတွေမှာ ရေးဆွဲထားတဲ့ ပန်းချီတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါတွေ ကို လေ့လာကြည့်ရှုရုံနဲ့ သူတို့တွေရဲ့ သဘော၊ သဘာဝတွေဟာ လက်ရှိခေတ် လူသား တွေနဲ့ အင်မတန် နီးစပ်နေပြီဖြစ်တယ်ဆိုတာကို သိသာ ထင်ရှားစေပါတယ်။

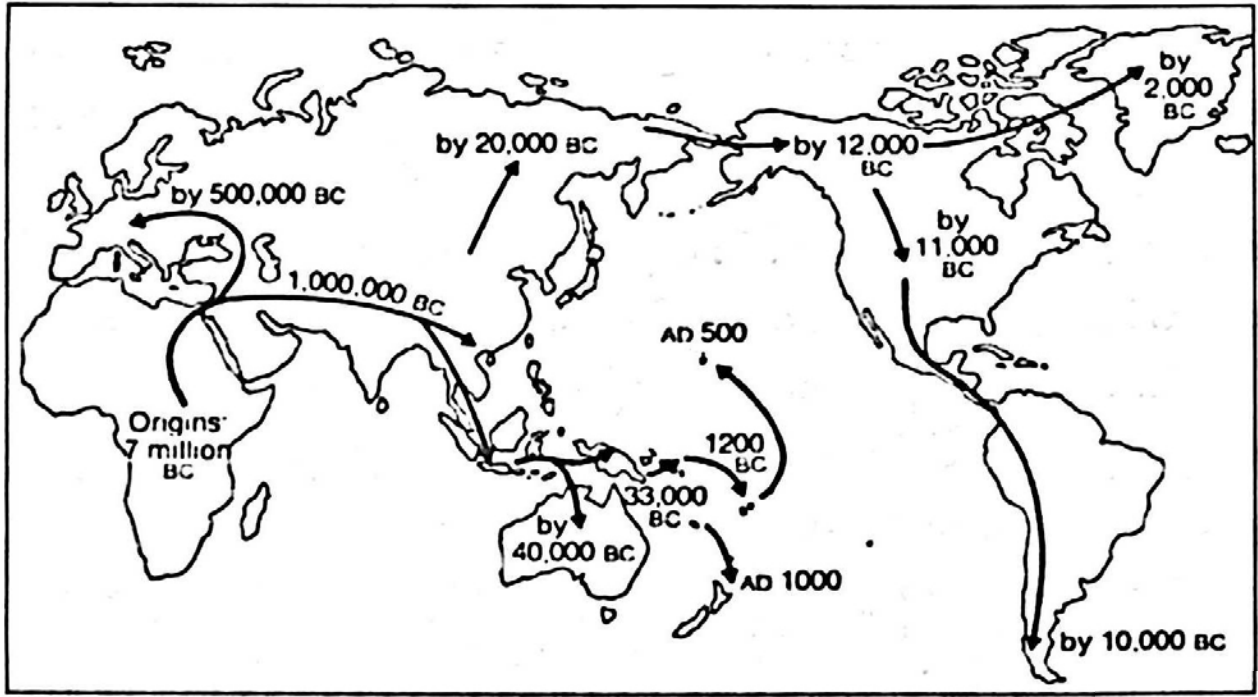
လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၁၀၀,၀၀၀ နဲ့ ၅၀,၀၀၀ အတွင်း ကာလဟာ လူသားမျိုးစိတ် တွေမှာ ဖွံ့ဖြိုးမှုအား တဟုန်ထိုး တိုးတက်လာခဲ့တယ် ဆိုနိုင်ပါတယ်။ အဲဒီလို တိုး တက်မှုဟာ တနေရာရာမှာ သူ့ဘာသာ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လို့ ပေါ်ပေါက်ခဲ့တာလား၊ အရှေ့အာဖရိကဒေသက စတင်ပြီး တခြား လူမျိုးစုတွေကို ကျူးကျော် တိုက်ခိုက် ပျက်သုဉ်းစေခဲ့ပြီးမှ နေရာရခဲ့တာလား ဆိုတာတော့ အဖြေ အတိအကျ မရှိသေးပါဘူး။ နေရာဒေသ တခုကနေ စတင်ခဲ့ပြီး နယ်မြေ ကျူးကျော်မှုတွေ ပြုလုပ်ခဲ့တယ်ဆိုတာ အတွက် ခိုင်မာတဲ့ သက်သေတခုကတော့ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၄၀,၀၀၀ ဝန်းကျင်က ဥရောပဒေသပဲ ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။

အဲဒီအချိန်မှာ ခရီးမက်ဂန္ဓန်တွေဟာ တီထွင် ဆန်းသစ်ထားတဲ့ အမဲလိုက် လက်နက်တွေရယ်၊ အအေးဒဏ်ကို အံတုနိုင်တဲ့ အဝတ်အစားတွေရယ်၊ ဖွံ့ဖြိုးပြီး ဓလေ့စရိုက်တွေရယ်နဲ့အတူ ဥရောပဒေသဆီ ဝင်ရောက်လာခဲ့ကြပါတယ်။ သူတို့ ဝင်ရောက်လာခဲ့ပြီး နှစ်ပေါင်း ထောင်ဂဏန်းဝန်းကျင်မှာပဲ ဥရောပမှာ နှစ်ပေါင်းသိန်းနဲ့

m.g.j

ချီပြီး အခြေချ နေထိုင်လာခဲ့တဲ့ နီယန်ဒါသယ်လူတွေလည်း အစပျောက်သွားခဲ့ပါတယ်။ ဒါပေမယ့်လည်း တချို့သော မနုဿဗေဒ ပညာရှင်တွေကတော့ အရှေ့အာရှဒေသရဲ့ ရှေးခေတ် လူသားအရိုးစုနဲ့ ခေတ်သစ် အာရှသားတွေမှာ ဆင်တူမှုတွေ ရှိနေတာကြောင့် ခရိုမက်ဂနွန်လူတွေရဲ့ ကျူးကျော်မှုဟာ နေရာတိုင်းမှာ ဖြစ်ပွားခဲ့တာ မဟုတ်လို့လည်း ဆိုကြပါတယ်။

လူသားမျိုးနွယ်သမိုင်းရဲ့ အဲဒီလို တဟုန်ထိုး ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာချိန်^(၆)ဟာ ပထဝီဝင် မြေမျက်နှာပြင်တလျှောက် လူသားတွေ ပိုမို ပျံ့နှံ့နေထိုင်လာချိန်နဲ့လည်း တိုက်ဆိုင်နေပါတယ်။ အဲဒီလို ပျံ့နှံ့နေထိုင်မှုတွေထဲမှာ သြစတြေးလျနဲ့ ပါပူအာနယူးဂီနီတို့လည်း အပါအဝင် ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီခေတ်ကာလတုန်းကဆိုရင် နယ်ပယ်နှစ်ခုဟာ ကုန်းမြေချင်း ဆက်စပ်နေခဲ့ပါတယ်။ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၄၀,၀၀၀ ကနေ ၃၀,၀၀၀ အတွင်းမှာမှ အဲဒီဒေသတွေမှာ လူသားတွေ နေထိုင်ခဲ့ကြောင်း သက်သေအထောက်အထားတွေ စတင် တွေ့ရှိလာခဲ့ရပါတယ်။ ဒါဟာ ကမ္ဘာပေါ်မှာ ပထမဦးဆုံး ရေကြောင်းသွားလာရေး နည်းပညာကို လူသားတွေ တီထွင်ခဲ့တဲ့ သက်သေအထောက်အထားလည်း ဖြစ်ပါတယ်။

လူသားတို့ ကမ္ဘာအနှံ့ ရောက်ရှိသွားခဲ့ပုံ

အဲဒီလို နယ်မြေသစ်တွေဆီကို လူသားတွေ ဝင်ရောက် ယုံနှံလာမှုနဲ့အတူ နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်ပွားလာတာကတော့ သြစတြေးလျနဲ့ နယူးဂီနီက တိရစ္ဆာန်အကြီးစားတွေ စတင် မျိုးပြုတ်တာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ လက်ရှိခေတ်ကာလမှာ အာဖရိကဟာ တိရစ္ဆာန်အကြီးစားတွေ ပေါများတဲ့ တိုက်အဖြစ် ထင်ရှားပါတယ်။ ဒါပေမယ့် သြစတြေးလျနဲ့ နယူးဂီနီတို့မှာတော့ အဲဒီလို တိရစ္ဆာန်ကြီးတွေ မရှိကြတော့ပါဘူး။ လူသားတွေ ဝင်ရောက် နေထိုင်ခြင်း မပြုခင်တုန်းကဆိုရင် အဲဒီနယ်မြေတွေမှာ တိရစ္ဆာန်ကြီးတွေနဲ့ ပြည့်နှက်လို့ နေခဲ့ပါတယ်။ ဥပမာဆိုရရင် သားပိုက်ကောင် အကြီးစားတွေ၊ ဒိုင်ပရိုဒွန်^(၇) ခေါ် ကျားသစ်နဲ့ ဆင်တူတဲ့ ရင်ဘတ်မှာ အိတ်ပါတဲ့ နို့တိုက်သတ္တဝါတွေ၊ ပေါင် ၄၀၀ ဝန်းကျင် အချိန်စီးပြီး ပျံသန်းခြင်း မပြုနိုင်တဲ့ ငှက်အကြီးစားတွေ၊ ၁ တန်ဝန်းကျင် အလေးချိန်ရှိတဲ့ ဖွတ်အကြီးစားတွေ နေထိုင်ခဲ့ကြတာပါ။

အဲဒီလို မျိုးတုံးပျောက်ကွယ်မှုတွေဟာ အာဖရိကမှာတော့ မဖြစ်ပွားဘဲ ဘာလို့များ သြစတြေးလျနဲ့ နယူးဂီနီတို့ကျမှ ဖြစ်ပွားရတာလဲဆိုရင်တော့ အာဖရိက သတ္တဝါတွေဟာ လူသားတွေနဲ့ ယှဉ်တွဲနေထိုင်ရင်း ဆင့်ကဲပြောင်းလဲလာခဲ့တာမလို့ လူသားတွေကို ကြောက်ရွံ့ရကောင်းမှန်း သိကြပါတယ်။ လူသားတွေရဲ့ အမဲလိုက်ပညာတွေ ကြောက်မမန်းလိလိ တိုးတက်လာမှုနဲ့အတူ သူတို့ဟာလည်း အသက်နဲ့ ခန္ဓာ အိုးစားမကွဲအောင် အနည်းနဲ့အများ ရှောင်တတ် တိမ်းတတ်လာကြပါတယ်။ ဒါပေမယ့် လူသားတွေနဲ့ ထိတွေ့ဖူးခြင်းမရှိတဲ့ တခြားနယ်ပယ်ဒေသတွေမှာတော့ တိရစ္ဆာန်တွေဟာ သူတို့ ရင်းနှီးမှုမရှိသေးတဲ့ လူသားတို့ရဲ့ အမဲလိုက် ကျွမ်းကျင်မှုတွေနဲ့ ရုတ်တရက် ရင်ဆိုင်ရတဲ့အခါမှာ အလွယ်တကူ သတ်ဖြတ်ခံခဲ့ကြရပြီး မျိုးတုံးသွားခဲ့ကြတာ ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ အလားတူဖြစ်ရပ်မျိုးတွေကို အခုအချိန်ထိ လူသူ အရောက်အပေါက် နည်းပါးလှတဲ့ နေရာဒေသတွေက တိရစ္ဆာန်တွေမှာ မြင်တွေ့ရဆဲပါပဲ။ အခုခေတ် တိရစ္ဆာန် မျိုးတုံးစေမှုနဲ့ ပတ်သက်လို့ ဥပမာပြရရင်တော့ ဒိုဒိုငှက်^(၈)ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီငှက်ဟာဆိုရင် လူမကြောက်ဘဲ အင်မတန် ယဉ်ပါးလှပါတယ်။ အဲဒါကြောင့်ပဲ အစာအဖြစ် စားသုံးခံခဲ့ရပြီး မျိုးတုံးသွားခဲ့ရပါတယ်။

7. *Diprodonts*
 8. *Dodo*

အဲဒီနောက် တဟုန်ထိုး ဖွံ့ဖြိုးမှုနဲ့အတူ လူသားတွေဟာ ယူရေးရှားရဲ့ အင်မတန် ချမ်းအေးလှတဲ့ဒေသ အစိတ်အပိုင်းတွေအထိပါ တိုးချဲ့ ဝင်ရောက်လာခဲ့ကြပြီး ဆိုက်ဘေးရီးယားဒေသဘက်ဆီကို လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၂၀,၀၀၀ ဝန်းကျင်လောက် မှာ အခြေချနိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီလို လူသားတွေရဲ့ နယ်ပယ် ချဲ့ထွင်လာခဲ့မှုကြောင့်ပဲ ယူရေးရှားဒေသရဲ့ မွေးပွဆင်ကြီးတွေနဲ့ မွေးပွကြွကြီးတွေ မျိုးတုံးပျောက်ကွယ်သွား ခဲ့ရပြန်ပါတယ်။

အဲဒီနောက်မှာတော့ ဆိုက်ဘေးရီးယားကနေတစ်ဆင့် အာရှတိုက် အရှေ့ဘက်ပိုင်း နဲ့ အမေရိကတိုက် အနောက်မြောက်ပိုင်းကို ချိတ်ဆက်ပေးထားတဲ့ ဘယ်ရင် ရေလက် ကြား (အဲဒီအချိန်က ကုန်းမြေ တစ်ဆက်တည်း ဖြစ်နေခဲ့တာမလို့ ဘယ်ရင် ကုန်း တံတား)ကနေ မြောက်အမေရိကနဲ့ အလက်စကာ ဒေသဆီ လူသားတွေ ဝင်ရောက် လာခဲ့ကြပါတယ်။ အမေရိကမှာ လူသားတွေ ဝင်ရောက်လာခဲ့တဲ့အပေါ် သက်တမ်း အစောဆုံးနဲ့ အထောက်အထား အခိုင်မာဆုံး သက်သေတွေအဖြစ် ကလိုးဗစ် အခြေ စိုက်စခန်း⁽⁹⁾တွေဟာ လွန်ခဲ့တဲ့ ဘီစီ ၁၁,၀၀၀ လောက်မှာ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီအခြေစိုက်စခန်းတွေဟာ မြောက်အမေရိကတလျှောက် မတ္တဆီကိုဒေသလောက် ထိ ရာနဲ့ချီတဲ့ အရေအတွက်နဲ့ကို တွေ့ရှိရပါတယ်။ ထောင်စုနှစ် အနည်းငယ်အတွင်း မှာပဲ နယ်မြေဒေသတွေ အများအပြား တိုးချဲ့နိုင်ခဲ့ပုံရပါတယ်။

လူသားတွေ ဝင်ရောက်လာခဲ့ပြီးတဲ့နောက်မှာတော့ အမေရိကရဲ့ ကုလားအုတ် တွေ၊ မြေအောင်းမျောက်မောင်းမကြီးတွေနဲ့ ဟာရင်တန်တောင်ဆိတ်⁽¹⁰⁾တွေလည်း စတင် မျိုးတုံးပါတော့တယ်။ အမေရိကန်မွေးပွဆင်တွေလည်း အလားတူ ကံကြမ္မာမျိုး တွေနဲ့ ရင်ဆိုင်ရပြန်ပါတယ်။ ဘာလို့လဲဆိုရင် လူသားတွေရဲ့ အမဲလိုက်အစွမ်းကို အာဖရိကတို့၊ အာရှတို့က တိရစ္ဆာန်တွေလို တခါမှ မကြုံတွေ့ခဲ့ဖူးလို့ပါပဲ။

အဲဒီ တိရစ္ဆာန်တွေ မျိုးတုံးသွားခဲ့မှုရဲ့ အကျိုးဆက်ကတော့ ဩစတြေးလျ၊ နယူးဂီနီနဲ့ အမေရိကတိုက်တွေဆီက လူသားမျိုးဆက်တွေမှာ ယူရေးရှားဒေသကလို မွေးမြူရေး အသွင်ပြောင်းဖို့အတွက် သင့်တော်တဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေ မကျန်ရှိတာတော့ပါပဲ။ အဲဒီ အကျိုးဆက်ဟာ လူသမိုင်းရဲ့ နှောင်းပိုင်း လူ့အဖွဲ့အစည်းချင်း ထိတွေ့မှုတွေမှာ

9. Clovis Settlements
 10. Harrington's Mountain Goat

mgjoe.com

အလွန် အရေးပါခဲ့ပါတယ်။

အမေရိကတိုက်ကို လူသားတွေ ဝင်ရောက် အခြေချပြီးတဲ့နောက် ကမ္ဘာပေါ်က နယ်မြေ အများစုတွေမှာ လူသားတို့ ပျံ့နှံ့ခဲ့ပြီး ဖြစ်တယ်လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ ကျွန်းမြေ ဒေသတွေအနေနဲ့ကတော့ မြေထဲပင်လယ်ကျွန်းတွေကို ဘီစီ ၈,၅၀၀ ကနေ ဘီစီ ၄,၀၀၀ အတွင်း၊ ကာရစ်ဘီယန်ကျွန်းတွေကို ဘီစီ ၄,၀၀၀၊ ပစိဖိတ် သမုဒ္ဒရာက ပိုလီနီးရှား၊ မိုက်ခရိုနီးရှားကျွန်းတွေကို ဘီစီ ၁,၂၀၀ နဲ့ ၁,၀၀၀ အတွင်းတို့မှာ အသီးသီး ရောက်ရှိခဲ့ကြပါတယ်။

အဲဒီလို နေရာဒေသ အသီးသီးမှာ အခြေချ နေထိုင်ခဲ့ကြတဲ့ လူသားတွေရဲ့ ပထဝီဝင် အနေအထားအလိုက် ဖွံ့ဖြိုးမှုတွေ၊ နည်းပညာဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုတွေ ကွဲပြားခြားနားခဲ့ကြပြီး နောင်တချိန် သူတို့တွေ ပြန်လည် ဆုံတွေ့ကြတဲ့အခါမှာတော့ ထင်မှတ်မထားခဲ့တဲ့ မမျှတမှုတွေ၊ အဖြစ်ဆိုးတွေနဲ့ ရင်ဆိုင်လာခဲ့ရပါတယ်။ လက်ရှိ အနေအထားမှာ သိသာထင်ရှားတာကတော့ ယူရေးရှားဒေသဟာ အဲဒီလို ဖွံ့ဖြိုးမှု တွေနဲ့ နည်းပညာဆိုင်ရာ တိုးတက်မှုတွေမှာ နဂိုတည်းက လက်ဦးမှု ရရှိထားခဲ့တယ် လို့ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

သမိုင်း၏ သဘာဝ စမ်းသပ်ချက်

ပိုလီနီးရှားကျွန်းတွေရဲ့ ဥပမာနဲ့ နှိုင်းယှဉ်ခြင်း

၁၈၃၅ ခုနှစ်၊ ဒီဇင်ဘာမှာ နယူးဇီလန် အရှေ့ဘက် မိုင် ၅၀၀ လောက် အကွာမှာ တည်ရှိတဲ့ ချာသန်ကျွန်း⁽¹¹⁾ရဲ့ မိုရီယိုရီလူမျိုး⁽¹²⁾တွေဟာ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်လှတဲ့ ကြမ္မာဆိုးနဲ့ တွေ့ကြုံခဲ့ရပါတယ်။ ဒီဇင်ဘာမတိုင်ခင် နိုဝင်ဘာ ၁၉ ရက်နေ့မှာ နယူးဇီလန်ဒေသက မာအိုရီလူမျိုး⁽¹³⁾ အယောက် ၅၀၀ လောက်ဟာ သေနတ်တွေ၊ တင်းပုတ်တွေ၊ ပုဆိန်တွေ ကိုင်စွဲပြီး လှေကြီးတစင်းနဲ့ ချာသန်ကျွန်းပေါ် ရောက်ချလာပါတယ်။ ဒီဇင်ဘာ ၄ ရက်နေ့မှာ နောက်ထပ် အင်အား ၄၀၀ ထပ်ပြီး ရောက်ရှိလာပြန်ပါတယ်။

မိုရီယိုရီတွေ အခြေချနေထိုင်တဲ့ ဒေသတွေဆီကို မာအိုရီတွေ အုပ်စုလိုက် ဆက်လက် ဝင်ရောက်လာခဲ့ကြပြီး မိုရီယိုရီတွေဟာ သူတို့ရဲ့ ကျေးကျွန်တွေဖြစ်သွားပြီလို့ ကြေညာခဲ့ပြီး ဆန့်ကျင်သူ မှန်သမျှကိုလည်း သတ်ဖြတ်ပစ်ခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ အခြေ

11. Chatham

12. Moriori

13. Maori

အနေမှာ လူဦးရေ ၂,၀၀၀ ဝန်းကျင်ပဲ ရှိတဲ့ မိုရီယိုရီလူမျိုးတွေဟာ စုပေါင်းပြီး ခုခံခဲ့မယ်ဆိုရင် လူနည်းစုပဲ ရှိသေးတဲ့ မာအိုရီတွေကို အနိုင်ရနိုင်ပါသေးတယ်။

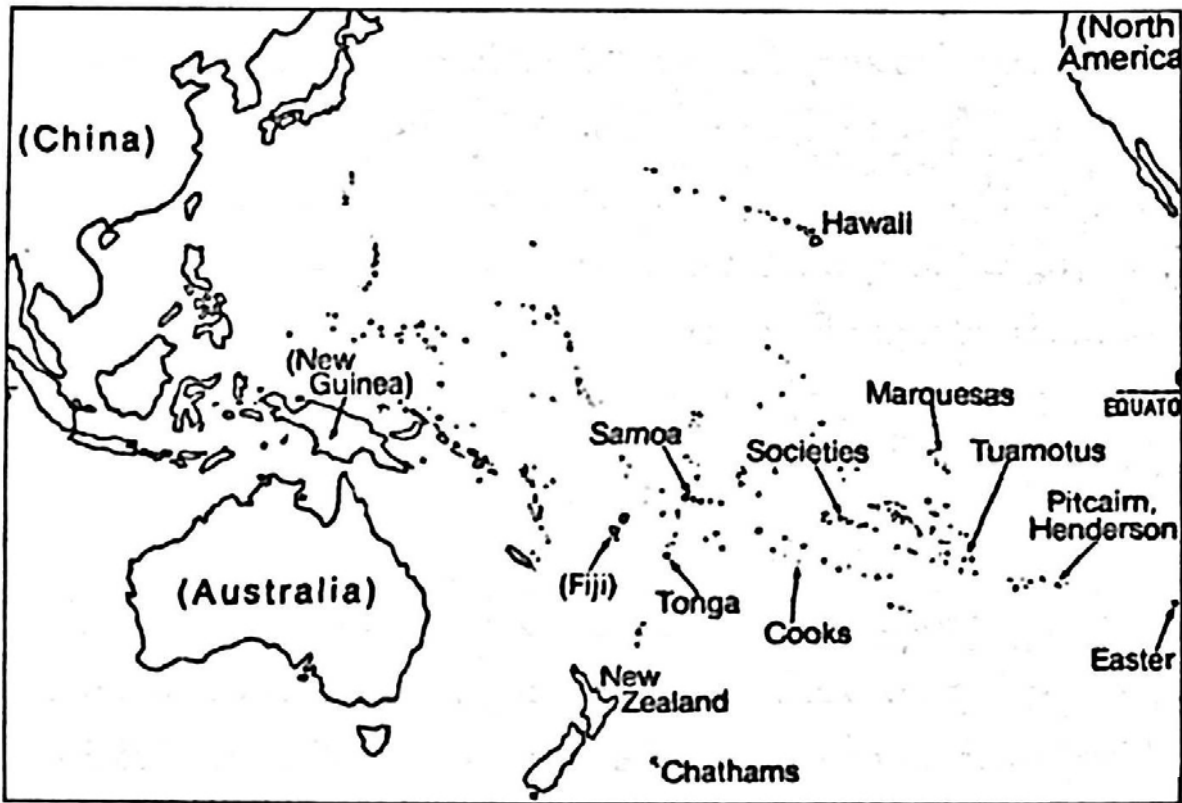
ဒါပေမယ့် မိုရီယိုရီတွေဟာ အမဲလိုက်သူ၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ကိုင်ဆောင်တဲ့ လက်နက်တွေဟာ အမဲလိုက်ဖို့အတွက် ရိုးရှင်းတဲ့ လက်နက်မျိုးတွေပဲ ရှိခဲ့ပါတယ်။ စစ်ပွဲတွေဆိုလည်း ကြီးကြီးမားမား မကြုံတွေ့၊ မတိုက်ခိုက်ဖူးခဲ့ကြပါဘူး။ လူဦးရေလည်း နည်းပါး၊ နယ်မြေကလည်း သေးငယ်တာမလို့ သူတို့ရဲ့ အစဉ်အလာအရ ပြဿနာတွေ ကြုံတွေ့လာခဲ့ရင်လည်း အေးအေးချမ်းချမ်းပဲ ဖြေရှင်းတဲ့ ဓလေ့ထုံးစံမျိုး ရှိကြပါတယ်။ မိုရီယိုရီ မျိုးနွယ်စုငယ်တွေ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပြီး ကျူးကျော်လာတဲ့ မာအိုရီတွေနဲ့ ငြိမ်းချမ်းရေး ရယူဖို့၊ သူတို့ရဲ့ သဘာဝရင်းမြစ်တွေကို မာအိုရီတွေဆီ ခွဲဝေပေးဖို့ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီ လုပ်ငန်းစဉ်တွေ အကောင်အထည်မဖော်ဆောင်နိုင်သေးခင်မှာပဲ မာအိုရီတို့က အင်အားအလုံးအရင်းနဲ့ ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ပါတော့တယ်။ မိုရီယိုရီ လူမျိုးတွေကို ရာနဲ့ချီပြီး သတ်ဖြတ်ပစ်ခဲ့ကြပါတယ်။ ချက်ပြုတ် စားသောက်ခဲ့ကြပါတယ်။ ကျေးကျွန်အဖြစ်လည်း ခိုင်းစေခဲ့ကြပါတယ်။ မာအိုရီလူမျိုးတွေအတွက်ကတော့ ဒါဟာ သူတို့ရဲ့ လုပ်ရိုးလုပ်စဉ်ဖြစ်တာမလို့ လုပ်ပိုင်ခွင့်လည်းရှိတယ်ဆိုပြီး ယူဆကြပါတယ်။ သူတို့ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ပြီး အနိုင်ရရှိခဲ့သူတွေကို သူတို့ ပိုင်ဆိုင်တယ်လို့ မှတ်ယူကြပါတယ်။ သူတို့ နေထိုင်ကြတဲ့ နယူးဇီလန်မှာဆိုရင်လည်း သူတို့လူမျိုးတွေ အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်ရင် အဲဒီလို ပြုမူနေကျ၊ လုပ်ဆောင်နေကျ ထုံးစံတွေလည်း ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါကြောင့်ပဲ အေးအေးချမ်းချမ်းရှိလှတဲ့ မိုရီယိုရီတွေကိုလည်း သူတို့ရဲ့ ဓလေ့ထုံးစံအတိုင်း ရက်ရက်စက်စက် ပြုမူခဲ့ကြပါတယ်။

မိုရီယိုရီလူမျိုးတွေရဲ့ ရင်နှင့်ဖွယ်ရာ အဲဒီလို အဖြစ်မျိုးတွေဟာ လူသမိုင်းတလျှောက် နည်းပညာ မြင့်မားသူတွေနဲ့ နိမ့်ပါးသူတွေ ရင်ဆိုင်တွေ့ဆုံကြတိုင်း ဖြစ်ပွားလေ့ရှိတဲ့ တဖက်စောင်းနင်း ဖြစ်ရပ်တွေကို အသေးစား ဥပမာအဖြစ် ထင်ဟပ်နေပါတော့တယ်။ ကမ္ဘာအနှံ့က ဖြစ်ရပ်တွေကို မလေ့လာခင် ခုနပြောခဲ့တဲ့ ဥပမာထဲကပဲ ပထဝီဝင် နယ်မြေ အနေအထား ကွဲပြားနေတဲ့ ပိုလီနီးရှားကျွန်းတွေက လူမျိုးစုတွေရဲ့ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုတွေကို အရင် လေ့လာကြည့်ရအောင်ပါ။

mgyoe.m

လူမျိုးစုတစ်စုတည်းကနေ ဆင်းသက်လာခဲ့ကြတဲ့ ပိုလီနီးရှား နယ်သားချင်းအတူတူ ဘာလို့များ မာအိုရီတွေက စစ်တိုက်ဖို့ လက်နက်တွေ၊ စိုက်ပျိုးရေး နည်းပညာတွေနဲ့ ဆန်းသစ်တဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို တည်ထောင်နိုင်ခဲ့ကြပြီး မိုရီယိုရီတွေကျတော့ စိုက်ပျိုးရေးကို မလုပ်ကိုင်ဘဲ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူးဘဝကို ပြန်ရောက်ရှိသွားကြတာပါလိမ့်။

ပိုလီနီးရှားကျွန်းတွေဟာ လူ့သမိုင်းတလျှောက်ရဲ့ အများစု အခြေအနေတွေမှာ လူတွေရဲ့ ရေလမ်းဆက်သွယ်ရေး နည်းပညာတွေ လက်လှမ်းမမီနိုင်တဲ့ အကွာအဝေးမှာ တည်ရှိခဲ့ကြပါတယ်။ ဘီစီ ၁,၂၀၀ ဝန်းကျင်မှာ လူသားတို့ရဲ့ ပထမဆုံးသော အခြေချမှုတွေ စတင်ခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီသူတွေကတော့ နယူးဂီနီ မြောက်ပိုင်း ဘစ်မာ့စ် ကျွန်းဆွယ်⁽¹⁴⁾က စိုက်ပျိုးရေးနဲ့ တံငါလုပ်ငန်းတွေ လုပ်ကိုင်ကြသူတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီလိုနဲ့ ရာစုနှစ်တွေတလျှောက် လူသားတွေ ဖြန့်ကျက်နေထိုင်လာခဲ့တဲ့နောက် ပစိဖိတ်ဒေသရဲ့ လူနေထိုင်လို့ရတဲ့ ကျွန်းတွေအားလုံးဟာ အေဒီ ၁,၀၀၀ လောက်မှာ လူတို့နဲ့ ပြည့်နှက်သွားခဲ့ပါတယ်။

ပိုလီနီးရှားကျွန်းများ

ပိုလီနီးရှားကျွန်းတွေမှာ ပြန်နဲ့နေထိုင်လာခဲ့ကြတဲ့ လူမျိုးစုတွေဟာ ရှေးလူမျိုးစု တစ်စုထဲကနေ ဆင်းသက်လာခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါကြောင့်မလို့ သူတို့ရဲ့ ကနဦး ဓလေ့ထုံးစံတွေ၊ စိုက်ပျိုး မွေးမြူရေးမျိုးစိတ်တွေနဲ့ နည်းပညာတွေဟာ ဆင်တူကြပါတယ်။ အဲဒီတော့ ပိုလီနီးရှား လူမျိုးစုတွေရဲ့ ဖွံ့ဖြိုးမှုတွေ၊ ပြောင်းလဲ တိုးတက်မှုတွေကို လိုက်ကြည့်မယ်ဆိုရင် တူညီတဲ့ အခြေအနေတွေကနေ စတင်ခဲ့တာဖြစ်လို့ ရိုးရှင်းလှပါတယ်။

ခုနပြောခဲ့တဲ့ ဖြစ်ရပ်ကို ပြန်ကြည့်မယ်ဆိုရင်လည်း မိုရီယိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေဟာ ရှေးခေတ် မာအိုရီလူမျိုးကွဲတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ သူတို့လည်း နယူးဇီလန်ကနေ ချာသန် ကျွန်းဆီကို လာရောက် အခြေချခဲ့တာ ဖြစ်တဲ့အတွက် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနဲ့ မစိမ်းကြပါဘူး။ ဒါပေမယ့် သူတို့ သယ်ဆောင်လာခဲ့ကြတဲ့ အပင်မျိုးတွေဟာ ချာသန် ကျွန်းရဲ့ အေးစက်တဲ့ ရာသီဥတုမှာ မရှင်သန်နိုင်ခဲ့ကြတာမလို့ တခြား ရွေးချယ်စရာ မရှိဘဲ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူး ဘဝဆီ ပြန်လည် ရောက်ရှိသွားခဲ့ရပါတယ်။

အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတဲ့ ဘဝနေထိုင်မှုဟာ စိုက်ပျိုး မွေးမြူရေး လူ့အဖွဲ့အစည်းမှာလို စားနပ်ရိက္ခာ အပိုအလှုံ့ မထွက်ပါဘူး။ အစားအစာ ရှာဖွေရတဲ့ လုပ်ငန်းကို လူတိုင်း လူတိုင်း အဓိကထား လုပ်ဆောင်ကြရပါတယ်။ အဲဒါကြောင့်မလို့ မိုရီယိုရီမျိုးနွယ်စုမှာ နည်းပညာရှင်တွေ၊ စစ်သည်တွေ၊ နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်တွေ ဆိုပြီး ပရော်ဖက်ရှင်နယ် အလုပ်အကိုင် ခွဲထွက်သွားတာမျိုး မရှိခဲ့ပါဘူး။ သူတို့တွေ စားသုံးကြတဲ့ အစားအစာတွေကလည်း ပင်လယ်ဖျံ၊ အခွံမာ ကမာကောင်၊ ပင်လယ် ငှက်နဲ့ ငါးတွေပဲ ဆိုတော့ နည်းပညာရယ်လို့လည်း အထူးအထွေ မလိုအပ်ခဲ့ကြပါဘူး။

ချာသန်ကျွန်းဟာလည်း အရွယ်အစားအားဖြင့် သိပ်မကြီးမားတဲ့အပြင် တခြား နယ်မြေတွေနဲ့လည်း အလှမ်းဝေးပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူ အယောက် ၂,၀၀၀ လောက် ကောင်းကောင်းမွန်မွန် နေထိုင်နိုင်ကြပါတယ်။ နယ်မြေအရလည်း မကျယ်ဝန်း၊ နယ်ချဲ့စရာလည်း အနီးအနား ဘာမှမရှိတာ မလို့ မိုရီယိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေဟာ တဦးနဲ့တဦး သင့်မြတ်အောင် နေထိုင်ကြပါတယ်။ စစ်မက်တွေ၊ ပဋိပက္ခတွေကိုလည်း ဆန့်ကျင်ကြပြီး လူဦးရေ တိုးပွားမှု ပြဿနာကို တော့ ယောက်ျားလေး တချို့ကို သင်းကွပ်ပြီး ဖြေရှင်းခဲ့ကြပါတယ်။

mgyoe.com

အဲဒီတော့ မိုရီယိုရီမျိုးနွယ်စုတွေရဲ့ နောက်ဆုံး ရလဒ်ဟာ ကျောက်ထွင်းလက်နက် ကိရိယာ အနည်းအကျဉ်းကိုသာ ပိုင်ဆိုင်နိုင်ခဲ့ပြီး နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်ရယ် လို့လည်း မရှိ၊ စစ်လည်း မတိုက်ခိုက်တတ်တဲ့ လူမျိုးစုလေးအဖြစ်ပဲ ရပ်တည်လာနိုင်ခဲ့ပါတယ်။

မာအိုရီမျိုးနွယ်စုတွေ နေထိုင်ကြတဲ့ နယူးဇီလန်ကတော့ ပိုလီနီးရှားဒေသမှာ အကြီးမားဆုံး ကျွန်းမြေလည်း ဖြစ်တယ်။ မြောက်ဘက်ပိုင်းမှာ ပူနွေးမျှတတဲ့ ရာသီ ဥတုလည်းရှိပြန်တော့ ပိုလီနီးရှား စိုက်ပျိုးရေး မျိုးပင်တွေအတွက် သင့်တော်ခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီလိုကောင်းမွန်တဲ့ ရေခဲမြေခဲကြောင့် မာအိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေဟာ အရေအတွက် အားဖြင့် ၁၀၀,၀၀၀ လောက်အထိ တိုးပွားလာခဲ့ပါတယ်။ သူတို့ မျိုးနွယ်စုတွေဟာ လူဦးရေ သိပ်သည်းလှတဲ့ မြို့ငယ်၊ ရွာငယ်လေးတွေမှာ စုပေါင်း နေထိုင်ကြပြီး လူမျိုးစု အချင်းချင်း၊ မြို့ရွာ အချင်းချင်းလည်း တချိန်လုံး စစ်တိုက်နေခဲ့ကြပါတယ်။

စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးကနေ ရရှိတဲ့ အစားအစာ အပိုအလျှံတွေဟာ နည်းပညာရှင် တွေ၊ ခေါင်းဆောင်တွေ၊ စစ်သည်တွေကို ထောက်ပံ့ ကျွေးမွေးထားနိုင်စေခဲ့ပါတယ်။ လူတိုင်း စားနပ်ရိက္ခာ ရှာဖွေနေဖို့ မလိုအပ်ခဲ့ပါဘူး။ အဲဒီလို စားနပ်ရိက္ခာ ပိုလျှံမှုတွေနဲ့ အတူ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းအတွက် အသုံးဝင်မယ့် ကိရိယာသစ်တွေ၊ စစ်မက်ရေးရာ အတွက် အသုံးပြုဖို့ လက်နက်တွေ တီထွင်နိုင်ခဲ့ကြသလို ဖျော်ဖြေမှုအတွက် အနုပညာ တွေအထိပါ ထွန်းကားလာခဲ့ကြပါတယ်။

အဲဒီအချိန်မှာ ရှေးဟောင်း လူမျိုးစု တစုတည်းကနေ ဆင်းသက်လာခဲ့ပေမယ့် နေထိုင်ရာ ပထဝီဝင် နယ်မြေရဲ့ သဘာဝ အရင်းအမြစ်တွေအရ နည်းပညာ ဖွံ့ဖြိုးတိုး တက်ခဲ့တဲ့ မာအိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေနဲ့ ဆုတ်ယုတ်သွားတဲ့ မိုရီယိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေရဲ့ ဖြစ်ရပ်ဟာ ထင်သာမြင်သာ ရှိစေပါတယ်။ သူတို့ မျိုးနွယ်စု ၂ ရပ် ကွဲပြားသွားခဲ့တာဟာ နှစ်ပေါင်း ၅၀၀ ဝန်းကျင် ရှိပါပြီ။ အဲဒီလို နှစ်ပေါင်း ၅၀၀ ရှိပြီးမှ ကင်းထောက်လှေရဲ့ သတင်းပေးချက်အရ မာအိုရီမျိုးနွယ်စုတွေ ချာသန်ကျွန်းဆီ ရောက်ရှိလာခဲ့ကြလို့ မာရီယိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေ အတိဒုက္ခရောက်သွားခဲ့ကြရပါတယ်။

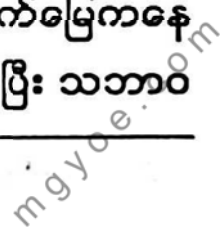
မိုရီယိုရီမျိုးနွယ်စုနဲ့ မာအိုရီမျိုးနွယ်စုတွေ ထိပ်တိုက် တွေ့ဆုံခဲ့တဲ့ဖြစ်ရပ်ဟာ အဆုံးစွန်ဆုံး လူ့အဖွဲ့အစည်း ၂ ရပ် ရင်ဆိုင်တွေ့မှုကို ဥပမာပြုလို့ နေပါတယ်။ ပိုလီနီးရှားကျွန်းတွေထဲတွေမှာ အဲဒီနယ်မြေ ၂ ခုအပြင် အခြားသော ရေမြေရှင်းမြစ်

မတူညီပဲ ကွဲပြားခြားနားမှုတွေလည်း မျိုးစုံ ပါဝင်ကြပါတယ်။ အဲဒီလို ရေမြေအလိုက် အခြေချရာ လူမျိုးစုတွေရဲ့ ဓလေ့တွေ၊ ဘဝလူနေမှုတွေဟာလည်း အမဲလိုက်၊ သစ်သီး စူး၊ ခုတ်ဖြတ်မီးရှို့၊ တောင်ယာ (အသုံးမဝင်တဲ့ အပင်ရိုင်းတွေကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးပြီး သီးပင်စားပင်တွေ စိုက်ပျိုးခြင်း) ပုံစံတွေကနေ စိုက်ပျိုးရေးကို တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် လုပ်ကိုင်ကြတဲ့ လူမျိုးစုတွေအထိ အမျိုးအစား စုံလင်လှပါတယ်။

စိုက်ပျိုးရေးရဲ့ အကျိုးကျေးဇူးနဲ့ စားနပ်ရိက္ခာ ပိုလှုံ့မှုအရ တချို့သော ကျွန်းတွေ မှာ လူမျိုးစုငယ် အစုအဖွဲ့လေးတွေအဆင့်ပဲ ရှိကြသလို တချို့နယ်ပယ်တွေမှာတော့ ကျွန်းမြေ အများအပြား ပါဝင်တဲ့ မင်းပြုနိုင်ငံလိုမျိုးတွေအဖြစ် တည်ထောင်လာနိုင်ခဲ့ကြ ပါတယ်။ အဲဒီလို ကွဲပြားခြားနားသွားရခြင်း အကြောင်းရင်းကို သဘာဝရေမြေ အနေ အထားတွေအရ အမျိုးအစား ၆ မျိုးနဲ့ သုံးသပ်ရှုမြင်နိုင်ပါတယ်။ အဲဒီအကြောင်းရင်း တွေကတော့ ရာသီဥတု၊ ပထဝီမြေ အမျိုးအစား၊ ရေအရင်းအမြစ်၊ နေရာဒေသ အကျယ်အဝန်း၊ မြေအနေအထား ဖြာထွက်မှုနဲ့ သီးခြား တည်ရှိမှုတို့ပဲ ဖြစ်ကြပါတယ်။

ပိုလီနီးရှားကျွန်း အများစုဟာ အီကွေတာရဲ့ အပူပိုင်း ရာသီဥတုအတွင်းမှာ တည်ရှိကြပါတယ်။ နယူးဇီလန် မြောက်ပိုင်းကတော့ သမပိုင်းရံအတွင်း ကျရောက်ပြီး နယူးဇီလန် တောင်ပိုင်း၊ ချာသန်ကျွန်းတွေက အန္တာတိတ်နဲ့ နီးကပ်တာကြောင့် အအေးပိုင်းရန်အတွင်းမှာ ကျရောက်ပါတယ်။ မိုးရေ ရရှိမှုမှာလည်း တချို့ကျွန်း တွေမှာဆို ကမ္ဘာပေါ် မိုးရေချိန် အများဆုံးဆိုတာကနေ တချို့ကျွန်းတွေမှာတော့ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း လုံးဝ လုပ်ကိုင်လို့ မရနိုင်အောင်ထိ မိုးမရွာသွန်းတဲ့ ကျွန်းတွေ လည်း ပါဝင်ပါတယ်။

ပထဝီဝင် မြေအမျိုးအစားတွေကတော့ သန္တာကျွန်း၊ ထုံးကျောက်မြေ၊ မီးတောင် ကျွန်း၊ တိုက်မြေ အစိတ်အပိုင်းတွေနဲ့ စုပေါင်း ရောနှောထားတဲ့ မြေ အမျိုးအစားတွေ ပါဝင်ကြပါတယ်။ သန္တာကျွန်းနဲ့ ထုံးကျောက် ထူထပ်တဲ့ ကျွန်းအမျိုးအစားတွေဟာ မြေဆီ ပါးလွှာလွန်းတာရယ်၊ ရေချိုထွက်လေ့ မရှိတာရယ်ကြောင့် နေထိုင်သူတွေကို အခက်တွေ့စေပါတယ်။ နယူးဇီလန်လို ရှေးခေတ် ဝွန်ဒါနာ⁽¹⁵⁾ တိုက်မြေကနေ ခွဲထွက်လာတဲ့ တိုက်ကျွန်းမျိုးမှာတော့ ပထဝီမြေအမျိုးအစား စုံလင်ပြီး သဘာဝ

တွင်းထွက် သတ္တုတွေလည်း ပေါများပါတယ်။ ထုံးကျောက်မြေထက် သာလွန် ကောင်းမွန်တာကတော့ မီးတောင်ကျွန်းတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ မီးတောင်ကျွန်းတွေမှာ ထုံးကျောက်ကျွန်းတွေထက် ကျောက်အမျိုးအစား စုံလင်လှတာမလို့ ကျောက်ထွင်း ကိရိယာတွေ ကောင်းကောင်း ပြုလုပ်နိုင်ကြပါတယ်။

မီးတောင်ကျွန်းမှာလည်း တမျိုးနဲ့တမျိုး ကွာခြားတာ ရှိပါသေးတယ်။ ကုန်းမြေ မြင့်တဲ့ မီးတောင်ကျွန်းတွေမှာဆိုရင် တောင်တန်းတွေမှာ မိုးရွာသွန်းတဲ့အတွက် မြေနိမ့်ပိုင်းဒေသတွေမှာ စိုက်ပျိုးမြေ ထူထပ်ပြီး ချောင်းရေတွေလည်း လှိုင်လှိုင်စီးဆင်း စေပါတယ်။ အဲဒီလို ကျွန်းတွေကတော့ ဆာမိုအာ⁽¹⁶⁾၊ မာကီးဆားစ်⁽¹⁷⁾နဲ့ ဟာဝိုင်ယီ⁽¹⁸⁾ တို့ပဲ ဖြစ်ကြပါတယ်။ မြေနိမ့်ပိုင်းဒေသတွေက မီးတောင်ကျွန်းတွေဖြစ်ကြတဲ့ တွန်ဂါ⁽¹⁹⁾ နဲ့ အီစတာ⁽²⁰⁾ကျွန်းတွေဟာလည်း မီးတောင်ပြာ ဖုံးလွှမ်းမှုကြောင့် စိုက်ပျိုးမြေ ထူထပ် ကြပါတယ်။ ဒါပေမယ့် ကုန်းမြင့်ဒေသတွေက မီးတောင်ကျွန်းတွေမှာလို ရေချိုချောင်း တွေတော့ ပေါများခြင်း မရှိကြပါဘူး။

ရေအရင်းအမြစ်အရဆိုရင်တော့ ပိုလီနီးရှားကျွန်း အများစုကို ရေတိမ်ပိုင်းနဲ့ ကျောက်ဆောင်တန်းတွေက ဝန်းရံထားပြီး ပင်လယ်အိုင်တွေနဲ့လည်း ဆက်စပ်လို့ နေပါတယ်။ အဲဒီလို အနေအထားတွေအကြောင့် ငါးနဲ့ ခရုကမာတွေ ပေါများစွာပဲ တွေ့ရပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အီစတာ၊ ပစ်ကားနီ⁽²¹⁾နဲ့ မာကီးဆားစ်ကျွန်းတွေကတော့ ကျောက်ဆောင် ထူထပ်ပြီး ရေစောက်နက်တဲ့ ကမ်းခြေတွေပဲ ရှိတာကြောင့် ရေအရင်း အမြစ် မပေါများလှပါဘူး။

နယ်မြေ အကျယ်အဝန်းအရဆိုရင်လည်း ဧက ၁၀၀ လောက်ပဲရှိတဲ့ အနုတကျွန်း⁽²²⁾ ကနေ တိုက်အသေးစားနီးပါး ကျယ်ဝန်းလှတဲ့ နယူးဇီလန်ထိ အမျိုးအစား စုံလင်လှပါ တယ်။ အဲဒီလို ကျွန်းအရွယ်အစား အမျိုးမျိုးနဲ့ မြေအနေအထား ကွဲပြားမှုတွေဟာ

- 16. Samoa
- 17. Marquesas
- 18. Hawaii
- 19. Tonga
- 20. Easter
- 21. Pitcairn
- 22. Anuta

လည်း မာကီးဆားစ်ကျွန်းမှာဆို စောက်နက်တဲ့ တောင်ကြားတွေ ဖြစ်နေပြီး၊ တွန်ဂါနဲ့ အီစတာလို ကျွန်းတွေမှာတော့ ပြေပြစ်တဲ့ တောင်ကုန်းမြေ အနေအထားကို တွေ့ရပါတယ်။ အဲဒီလို မြေမျက်နှာသွင်ပြင် ပြေပြစ်မှုကြောင့်ပဲ အဲဒီကျွန်းတွေမှာ ခရီးသွားလာ ရေးနဲ့ ဆက်သွယ်ရေးတွေကို ချောမွေ့စေပါတယ်။

နောက်ဆုံးအချက်ကတော့ ကျွန်းတွေရဲ့ သီးခြားတည်ရှိမှုပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အီစတာ ကျွန်းနဲ့ မိုရီယိုရီလူမျိုးတွေ နေထိုင်ကြတဲ့ ချာသန်ကျွန်းတွေဟာ တခြားကျွန်းတွေနဲ့ အလှမ်းကွာဝေးလွန်းလှတာကြောင့် ပထမဆုံး အခြေချ ပြောင်းရွှေ့လာသူတွေဟာ တခြားကျွန်းတွေနဲ့ အဆက်အသွယ်ပြတ်သွားခဲ့ပါတယ်။ မနီးမဝေး အကွာအဝေးမှာ ဆိုရင်တော့ နယူးဇီလန်၊ ဟာဝိုင်ယီနဲ့ မာကီးဆားစ် စတဲ့ ကျွန်းတွေ ရှိကြပါတယ်။ အဲဒီကျွန်းတွေ အချင်းချင်း မကြာခဏဆိုသလို ကူးသန်းသွားလာမှုတွေတော့ ရှိပါတယ်။ တွန်ဂါကျွန်းစုတွေဟာ ဖီဂျီ⁽²³⁾၊ ဆာမိုအာ၊ ဝေါလစ်⁽²⁴⁾ ကျွန်းစုတွေနဲ့ နီးကပ်စွာပဲ တည်ရှိနေတာကြောင့် ရေလမ်းခရီးကနေ သွားလာ ဆက်သွယ်မှုတွေ မကြာခဏ ရှိနေခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်းမှာတော့ တွန်ဂါကျွန်းသားတွေ ဖီဂျီကျွန်းကို သိမ်းသွင်းဖို့ အခွင့်အလမ်းရစေခဲ့ပါတယ်။

အဲဒီလို ရေမြေအနေအထားတွေဟာ ဒေသခံ ကျွန်းသူကျွန်းသားတွေအပေါ် ဘယ်လို သက်ရောက်မှုရှိစေခဲ့သလဲ ဆက်ကြည့်ရအောင်ပါ။

အရင်ဆုံးအနေနဲ့ ရေမြေကို မှီခိုပြီး ရှင်သန်ရပ်တည်နိုင်စွမ်းရှိမှုကို ကြည့်မယ် ဆိုရင် ပိုလီနီးရှား ဒေသခံတွေဟာ တံငါ၊ သီးပင်စားပင်ရိုင်းတွေ၊ စိုက်ပျိုးရေးနဲ့ တောရိုင်းငှက်တွေ၊ ပင်လယ်ငှက်တွေ ဖမ်းယူမွေးမြူနိုင်မှုကို လေ့လာကြည့်ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ နယူးဇီလန်မှာဆိုရင် မပျံသန်းတတ်တဲ့ မိုးအားငှက်တွေ၊ ဟာဝိုင်ယီမှာဆိုလည်း မပျံသန်းနိုင်တဲ့ ငန်းတွေဟာ လူသားတွေ ဝင်ရောက် နေထိုင်ကာစမှာပဲ အလွယ်တကူ ဖမ်းယူနိုင်တဲ့ အမဲတွေဖြစ်ခဲ့ရပြီး မကြာခင်ပဲ မျိုးတုံးသလောက် ဖြစ်သွားခဲ့ပါတယ်။

ကျွန်းအများစုမှာ ရေသတ္တဝါတွေ ပေါများပေမယ့် ရေသတ္တဝါ ရှားပါးတဲ့ အီစတာ၊ ပစ်ကားနဲ့ မာကီးဆားစ်ကျွန်းတွေမှာတော့ လူတွေဟာ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးကို အားထား

23. Fiji
24. Wallis

ကြရပါတယ်။ ပိုလီနီးရှားဒေသခံတွေ အဲဒီကျွန်းတွေဆီ ပြောင်းရွှေ့ အခြေချစဉ်တုန်းက သူတို့နဲ့အတူ ယူရေးရှားက မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်တွေဖြစ်တဲ့ ကြက်၊ ဝက်၊ ခွေးတွေ ပါလာခဲ့ပေမယ့် ပိုလီနီးရှားဒေသရဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေကိုတော့ မွေးမြူရေးအသွင် မပြောင်းလဲနိုင်ခဲ့ကြပါဘူး။ ကျွန်းအများစုမှာ အဲဒီ ယူရေးရှား မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန် ၃ မျိုးစလုံးကို တွေ့မြင်ရဆဲဖြစ်ပေမယ့် သီးခြားဆန်ဆန် တည်ရှိနေတဲ့ ကျွန်းတွေပေါ်မှာတော့ လက်ကျန် မရှိကြတော့ပါဘူး။ ဥပမာ နယူးဇီလန်မှာဆိုရင် ခွေးတွေပဲ ကျန်ရစ်ခဲ့ပြီး အီစတာကျွန်းပေါ်မှာတော့ ကြက်တွေပဲ ကျန်ရှိပါတော့တယ်။ အီစတာဒေသခံတွေဟာ ရေသတ္တဝါရှားပါးတာကြောင့် ကြက်မွေးမြူရေးကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြပါတယ်။

အဲဒီမွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်တွေဟာ ကျွန်းသူကျွန်းသားတွေအတွက် ဖြည့်စွက်စာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ သူတို့ရဲ့ အဓိက အစားအစာကတော့ စိုက်ပျိုးရေးကနေ ရရှိပါတယ်။ ယူရေးရှားကနေ သူတို့တွေ သယ်ဆောင်လာခဲ့ကြတဲ့ မျိုးပင်တွေဟာ အပူပိုင်းမျိုးတွေ ဖြစ်တာကြောင့် အအေးပိုင်းဖြစ်တဲ့ နယူးဇီလန် တောင်ပိုင်းနဲ့ ရာသီဥတုကျွန်းတို့မှာ စိုက်ပျိုးလို့ မရပါဘူး။ အဲဒါကြောင့်ပဲ သူတို့တွေဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးရူး စုဆောင်းရေး သမားတွေ ဖြစ်သွားကြရပါတယ်။

တခြား ပိုလီနီးရှား ကျွန်းသူကျွန်းသား အများစုကတော့ စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းမှာ မြေခြောက်ပင်မျိုး (ပိန်းဥ၊ မျောက်ဥ၊ ကန်စွန်းဥ)၊ မြေစိုပင် (ပိန်းဥ)နဲ့ တခြားအပင်မြင့်တွေ (ပေါင်မုန့်သီး၊ ငှက်ပျောသီး၊ အုန်းသီး) စိုက်ပျိုးကြပါတယ်။ မြေဆီလွှာပါးပြီး သောက်သုံးရေ ရှားပါးတဲ့ ကျွန်းတွေနဲ့ သမပိုင်း ရာသီဥတုရှိတဲ့ နယူးဇီလန်နဲ့ တချို့ နေရာဒေသတွေမှာ အပူပိုင်းမျိုးပင်တွေ စိုက်ပျိုးလို့ မရပါဘူး။ အဲဒီလို ကျွန်းတွေမှာ တောရိုင်းပင်မျိုးတွေကိုပဲ အားထားတဲ့ ခုတ်ဖြတ်၊ မီးရှို့ လယ်ယာလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ကြပါတယ်။ အဲဒီလို စိုက်ပျိုးရေး ဖြစ်ထွန်းမှုအပေါ် မူတည်ပြီး ကျွန်းတွေရဲ့ လူဦးရေ သိပ်သည်းမှုလည်း ကွာခြားလာခဲ့ပါတယ်။

မြေဆီလွှာ ထူထည်ပြီး သောက်သုံးရေ နည်းပါးတဲ့ အီစတာနဲ့ အနုတလိုကျွန်းတွေမှာတော့ လူအား အများအပြား စိုက်ထုတ်ရတဲ့ မြေခြောက်လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေးကို အားထားကြရပါတယ်။ ပိုလီနီးရှားဒေသမှာ သီးနှံထွက် အများဆုံးကတော့ မြေစိုပိန်းဥ စိုက်ပျိုးခြင်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဟာပိုင်ယီကျွန်းတွေမှာလည်း တောင်တန်းတွေက

mpglib.com

တဆင့် ချောင်းရေ စီးဆင်းမှုရှိလို့ အလားတူ စိုက်ပျိုးရေးတွေ ဆောင်ရွက်နိုင်ကြပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေး အထွက်ကောင်းမွန်တာကြောင့် ဝက်တွေကိုလည်း အများအပြား မွေးမြူနိုင်ကြတဲ့အပြင် ငါးမွေးမြူရေးကိုပါ လုပ်ကိုင်နိုင်ကြပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေး ဖြစ်ထွန်းမှုအလိုက် လူဦးရေ သိပ်သည်းမှုဟာလည်း တကျွန်းနဲ့ တကျွန်း ကွာခြားလာပြီး အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူးသူတွေ နေထိုင်ကြတဲ့ ချာသန်ကျွန်းမှာဆို ၁ စတုရန်းမိုင်မှာ လူ ၅ ဦးပဲ နေထိုင်ကြပေမယ့် ဆာမိုအာကျွန်းမှာ ၂၅၀ ဝန်းကျင်နဲ့ ဟာဝိုင်ယီမှာ ၃၀၀ လောက်ထိ ရှိကြပါတယ်။

အဲဒီလို လူဦးရေ သိပ်သည်းမှုကနေတဆင့် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးအရ နီးစပ် ရာကျွန်းတွေဟာ နိုင်ငံရေးအုပ်ချုပ်မှု တခုတည်းအောက်ဆီကို ရောက်ရှိသွားတတ်ပါတယ်။ အလှမ်းဝေးပြီး သီးခြားတည်ရှိနေကြတဲ့ ကျွန်းတွေကတော့ သီးသန့် ရှိနေတတ်ပါတယ်။ မြေမျက်နှာသွင်ပြင် အနေအထားကြောင့် တချို့ကျွန်းတွေမှာ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေး ခက်ခဲတာမျိုးရှိတတ်ပြီး ဥပမာဆိုရရင် စောက်နက်တောင်ကြားတွေ ပေါများလှတဲ့ မာကီးဆားစ်ကျွန်းမှာ သွားလာရ ခက်ခဲတာမလို လူမျိုးစု အုပ်ချုပ်မှုငယ်လေးတွေဟာ တောင်ကြားတခုစီတို့မှာ ကွဲပြားနေပါတယ်။

တွန်ဂါ၊ ဆာမိုအာနဲ့ ဟာဝိုင်ယီတွေကတော့ နိုင်ငံရေးအုပ်ချုပ်မှု တခုတည်းအောက် ရောက်ရှိဖို့ ရေမြေအနေအထား သင့်တော်တယ် ဆိုနိုင်ပါတယ်။ အဲဒီလို အစုအဖွဲ့ အုပ်ချုပ်မှုတွေအောက်မှာဆိုရင် လူဦးရေ သောင်းဂဏန်းဝန်းကျင်ထိ ရှိတတ်ကြပါတယ်။ အဲဒီလို နိုင်ငံရေးအရ စုဖွဲ့နေထိုင်မှုတွေကမှတဆင့် နည်းပညာနဲ့ လူမှုရေးရာတွေ တိုးတက်ပြောင်းလဲလာခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ လူဦးရေ ထူထပ်ပြီး နိုင်ငံရေး တည်ဆောက်မှုအရ စည်းလုံးမှုရှိလေလေ၊ နည်းပညာ၊ စီးပွားရေးနဲ့ လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွေ တိုးတက်လာလေလေပါပဲ။ ဟာဝိုင်ယီလို ဒေသတွေမှာ လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေးသမား၊ မွေးမြူရေးသမားတွေဟာ လူဦးရေရဲ့ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းပဲ ဖြစ်ကြပြီး ကျန်တဲ့ လူဦးရေတွေဖြစ်တဲ့ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်တွေ၊ ပညာရှင်တွေ၊ အနုပညာ ဖန်တီးသူတွေ၊ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်တွေနဲ့ စစ်သည်တွေကို ကျွေးမွေးထားနိုင်စွမ်း ရှိကြပါတယ်။

လူမှုဖွဲ့စည်းပုံ ဆန်းပြားမှုမှာလည်း အလားတူပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရိုးရှင်းတဲ့ ချာသန်

mgp.e.com

ကျွန်းလို နေရာဒေသတွေမှာ လူတွေဟာ တန်းတူ ယှဉ်တွဲနေထိုင်ကြပါတယ်။ လူအဆင့်အတန်း ကွဲပြားမှုရယ်လို့ မရှိပါဘူး။ မျိုးနွယ်စု ခေါင်းဆောင်သဘောမျိုးရှိတယ် ဆိုပေမယ့် ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သူရဲ့ တဲအိမ်နဲ့ သာမန်လူရဲ့ တဲအိမ်ဟာ ကွာခြားမှု မရှိသလို လုပ်ကိုင်ကြတဲ့ လုပ်ငန်းတွေကလည်း အတူတူပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဟာဝိုင်ယီလို ကျွန်းမျိုးမှာတော့ လူအဆင့်အတန်းဟာ အတော်လေး ကွဲပြားလာပါတယ်။ တော်ဝင် လူတန်းစားလိုမျိုး နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်တွေဟာ သာမန်ပြည်သူတွေနဲ့ လက်ဆက် ခြင်းမရှိဘဲ သူတို့နဲ့ တန်းတူ လူတန်းစားချင်းပဲ လက်ဆက်ကြပါတယ်။ ရံဖန်ရံခါမှာ မောင်နှမဝမ်းကွဲတွေ၊ ဖအေတူ မအေကွဲတွေ အချင်းချင်း ပြန်လက်ဆက်ကြတာမျိုး ဖြစ်ပါတယ်။ သာမန် လူတန်းစားတွေကလည်း အုပ်ချုပ်သူ လူတန်းစားတွေကို ဝပ်တွားခယပြီး အရှိအသေ ပေးကြရပါတယ်။ အဲဒီ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်တွေဟာ လည်း လူဦးရေအလိုက် သူတို့ရဲ့လက်အောက်မှာ အစေအပါးတွေ၊ စစ်သည်တွေ ပေါများလာခဲ့ပြီး ရေမြေသခင် ရှင်ဘုရင် အသေးစားလေးတွေ ဖြစ်လာကြပါတယ်။ တွန်ဂါကျွန်းစုတွေနဲ့ ဟာဝိုင်ယီကျွန်းစုတွေဟာဆိုရင် ရှင်ဘုရင် တပါးတည်း အုပ်ချုပ် တဲ့ တိုင်းနိုင်ငံလိုမျိုး ဖြစ်လာခဲ့ပါတယ်။

အဲဒီနောက် သဘာဝတွင်းထွက်ပစ္စည်းတွေဟာလည်း နည်းပညာ တိုးတက်မှု အပေါ် သက်ရောက်မှု ရှိခဲ့ပါတယ်။ ထုံးကျောက်တွေပဲရှိတဲ့ ဟန်ဒါဆန်ကျွန်း⁽²⁵⁾ မှာ ဆိုရင် ဒေသခံတွေဟာ ကနူးလှေထွင်းလုပ်ဖို့ ကိရိယာအဖြစ် ဝုံးခွံအကြီးကြီးတွေကို အသုံးပြုကြရပါတယ်။ နယူးဇီလန်တိုက်ကျွန်းမှာတော့ တွင်းထွက်ပစ္စည်းတွေ ပေါများကြွယ်ဝလှတာမလို့ မာအိုရီ မျိုးနွယ်စုတွေဆိုရင် ကျောက်စိမ်းတွေကိုတောင် အလှဆင် သုံးစွဲနိုင်ကြပါတယ်။ မီးတောင်ကျွန်းတွေမှာတော့ ဂရပ်ဖိုက်၊ ဖလင့် ကျောက်နဲ့ တခြားတိုက်တွေကလို့ ကျောက်အမျိုးအစားတွေ မရှိပေမယ့် မီးတောင် ကျောက်တွေရှိတာမလို့ လယ်ထွန်ဖို့ မြေယာရှင်းရာမှာ အသုံးပြုတဲ့ ပဲခွပ်တွေအဖြစ် ထွင်းလုပ်ယူကြပါတယ်။

အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းတွေကို ကြည့်မယ်ဆိုရင် ချာသန်ကျွန်းသားတွေဟာ ဖျံတွေ၊ ငှက်တွေ၊ ပုစွန်တုပ်တွေကို သတ်ဖြတ်ဖို့ တင်းပုတ်နဲ့ တုတ်တွေအပြင် ဘာမှ မလိုအပ်

mgjyoe.com

တာကြောင့် လက်နက်ကိရိယာဆိုလို့ အဲဒါတွေပဲ ရှိထားကြပါတယ်။ ငါးဖမ်းဖို့ဆိုရင် လည်း ရိုးရိုးရှင်းရှင်း ငါးများချိတ်လောက်ပဲ လုပ်တတ်ကြပါတယ်။ အသုံးအဆောင် ပစ္စည်းတွေ ဖန်တီးထုတ်လုပ်နိုင်သူ ပညာရှင်တွေကို ကျွေးမွေးထားနိုင်စွမ်းရှိတဲ့ ကျွန်းကြီးတွေ၊ ကျွန်းစုတွေမှာတော့ အလှအပ၊ အဆောင်အယောင်တွေအဖြစ် ငှက်မွေးခေါင်းဆောင်းတွေ (မျိုးနွယ်စု ခေါင်းဆောင်တွေ ဝတ်ဆင်လေ့ရှိတဲ့) ပြုလုပ် နိုင်ကြပါတယ်။

ပိုလီနီးရှားဟာ ယူရေးရှားဒေသလိုတော့ သတ္တုထည်ပစ္စည်းတွေကို သုံးစွဲနိုင်တဲ့ ခေတ်အခြေအနေထိ မရောက်ရှိခဲ့ပါဘူး။ နယူးဇီလန်ကလွဲလို့ ကျန်တခြားကျွန်းတွေရဲ့ သယံဇာတမှာ တွင်းထွက်သတ္တုတွေ နည်းပါးလှပါတယ်။ ပိုလီနီးရှားရဲ့ ရေမြေကွာခြားမှု ဟာလည်း တကမ္ဘာလုံးနဲ့ နှိုင်းယှဉ်ကြည့်မယ်ဆိုရင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီတစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအတွင်းမှာကိုပဲ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ တိုးတက်မှုအပေါ် ရေမြေ ရင်းမြစ်တွေရဲ့ လွှမ်းမိုးသက်ရောက်မှုဟာ ဘယ်လောက်တောင် များပြားနေလဲဆိုတာ ဥပမာ အသေးစား အဖြစ် မြင်တွေ့နိုင်ပါတယ်။ ပိုလီနီးရှားဟာ လူ့သမိုင်းမှာ လူတွေ အခြေချ နေထိုင်ရာမှာ နောက်ပိုင်းကျပါတယ်။ သူတို့သမိုင်းဟာဆိုရင် အခုအခါမှာ နှစ်ပေါင်း ၃,၂၀၀ ပဲ ရှိပါသေးတယ်။ နှစ်ပေါင်း ၁၃,၀၀၀ လောက်ရှိပြီးဖြစ်တဲ့ ကျန် ဒေသတွေက လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေနဲ့ နှိုင်းယှဉ်ကြည့်မယ်ဆိုရင် သက်တမ်းနုပါသေး တယ်။ တကယ်လို့များ ဥရောပသားတွေ ရောက်မလာခဲ့ဘူးဆိုရင် ပိုလီနီးရှားကျွန်းတွေ ဟာလည်း ထောင်စုနှစ်တလျှောက် ယူရေးရှားနိုင်ငံကြီးတွေလို ဖြစ်လာနိုင်စရာရှိပြီး နယူးဇီလန်သားတွေဟာလည်း တွင်းထွက်ကြေးသတ္တုတွေ၊ သံသတ္တုတွေကို သုံးစွဲလာ နိုင်စရာ ရှိပါတယ်။

အခုလို ပိုလီနီးရှားဥပမာကို အခြေပြုပြီး ကမ္ဘာတဝှမ်းက တိုက်ကြီးတွေမှာ ရေမြေ အနေအထားအရ အမျိုးမျိုး၊ အဖုံဖုံ ကွဲပြားသွားကြတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေရဲ့ တိုးတက်မှုတွေ၊ ဆုတ်ယုတ်မှုတွေ၊ သူတို့ချင်း ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုတွေကို နောက် အပိုင်းတွေမှာ ဆက်လက် ဖော်ပြသွားပါမယ်။

ကာယာမာကာမှ ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံခြင်း

ခရစ္စတိုဖာ ကိုလံဘတ်စ်⁽²⁶⁾ဟာ အေဒီ ၁၄၉၂ ခုနှစ်မှာ ကာရစ်ဘီယံကျွန်း⁽²⁷⁾ တွေကနေတဆင့် အမေရိကတိုက်ကို 'ရှာဖွေတွေ့ရှိ'ခဲ့ပြီး ဒေသခံ အမေရိကန် အင်ဒီးယန်းတွေနဲ့ ဥရောပသားတွေရဲ့ နှစ်ပေါင်းများစွာ ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှုတွေ၊ တိုက်ခိုက်မှုတွေကို အစပြုစေခဲ့ပါတယ်။ ဥရောပသားတွေဟာ သူတို့နေထိုင်ရာ အရပ် ဖြစ်တဲ့ ယူရေးရှားတိုက်နယ်တွေကို ကမ္ဘာဟောင်း၊ အမေရိကကို ကမ္ဘာသစ်လို့ ခေါ်ဆို ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီလို ကမ္ဘာဟောင်းနဲ့ ကမ္ဘာသစ်တို့ ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှုတွေမှာ မှတ်တမ်း မှတ်ရာ စုံစုံလင်လင်နဲ့ ခမ်းခမ်းနားနား ရေးသားဖော်ပြခဲ့ကြတာကတော့ ရောမအင်ပါ ယာ ပဉ္စမမြောက် ချားလ်စ်ဘုရင်⁽²⁸⁾ (စပိန်ဘုရင် ချားလ်စ် ၁ လို့လည်း လူသိများ) ကိုလိုနီ ချဲ့ထွင်ရေးခေါင်းဆောင် ဖရန်ဆစ်ကို ပီဇာရို⁽²⁹⁾နဲ့ အင်ကာဘုရင် အတ္တာ ဟွယ်လ်ပါ⁽³⁰⁾တို့အကြောင်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

-
- 26. Christopher Columbus
 - 27. Caribbean Islands
 - 28. Roman Emperor Charles V
 - 29. Francisco Pizarro
 - 30. Inca Emperor Atahualpa

ဒီအဖြစ်အပျက်ဟာ ကာယာမာကာ⁽³¹⁾လို့ခေါ်တဲ့ ပိရူးကုန်းမြင့် မြို့လေးတမြို့မှာ ဖြစ်ပွားခဲ့ပါတယ်။ ပီဇာရီဟာ အင်ကာကင်းထောက်တဦးကနေတစ်ဆင့် ဘုရင်ဖြစ်သူ အတ္တာဟွယ်လ်ပါ သူတို့ကို စောင့်ဆိုင်းနေပြီဖြစ်ကြောင်း သိရှိသွားခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ အချိန်မှာ ပီဇာရီရဲ့ လက်အောက်မှာ စပိန်တပ်သား အင်အား ၁၆၀ ကျော်ပဲ ရှိခဲ့တာပါ။ အဲဒီလိုနဲ့ သူတို့ဟာ ကာယာမာကာမြို့အနီးကို ချဉ်းကပ်ခဲ့ကြပါတယ်။ မြို့အဝင်နား လည်းရောက်ရော သူတို့ဟာ မြို့ပြင်တောင်ကုန်းမှာ ဘုရင်ဖြစ်သူ အတ္တာဟွယ်လ်ပါရဲ့ ခမ်းနားကြီးကျယ်လှတဲ့ အခြေစိုက်စခန်းကြီးကို မြင်တွေ့သွားကြပါတယ်။ သူတို့ထက် အင်အားအဆ ၅၀၀ ကျော်ရှိပြီး လူအင်အား ၈၀,၀၀၀ လောက်ရှိတဲ့ အခြေစိုက်စခန်း ကြီးကြောင့် ပီဇာရီတို့ တပ်ဖွဲ့ဟာ စိုးရိမ်စိတ်တွေ၊ ကြောက်စိတ်တွေ ဝင်လာခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီနောက် နောက်တရက်မှာ ရှင်ဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါဆီ ဆက်သားနဲ့ စာပေးပို့ လိုက်ပါတယ်။ အဲဒီစာထဲမှာ ပီဇာရီက ဘုရင်ဖြစ်သူ အတ္တာဟွယ်လ်ပါကို သူနဲ့ တွေ့ဆုံ ဖို့ ဖိတ်ခေါ်လိုက်ပြီး ရန်ပြုမှာ မဟုတ်ကြောင်းလည်း ကတိပေးလိုက်ပါတယ်။ ပြီးတော့ ပီဇာရီဟာ သူတို့တွေ့ဆုံကြမယ့် မြို့တွင်းမြေကွက်လပ်မှာ ထောင်ချောက်တွေ ဆင်ခဲ့ ပါတယ်။ သူ့ရဲ့ မြင်းတပ်ကို နှစ်ဖွဲ့ခွဲပြီး သူ့ရဲ့ ညီငယ် ၂ ဦးကို တာဝန်ခွဲပေးလိုက်ပါတယ်။ ခြေလျင်တပ်ကိုလည်း အလားတူ နှစ်ဖွဲ့ခွဲလိုက်ပြီး တဖွဲ့ကို သူကိုယ်တိုင် ဦးဆောင်ပါ တယ်။ နောက်တဖွဲ့ကို နောက်ထပ် ညီငယ်တဦးဆီ လွှဲပေးလိုက်ပါတယ်။ သေနတ် သမားတွေကိုလည်း အပေါ်စီးမှာ နေရာမြင့်တွေဆီ အကာအကွယ်ယူခိုင်းထားလိုက်ပါ တယ်။

အဲဒီလိုနဲ့ နေ့လယ်လောက်မှာ အင်ကာပြည့်ရှင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါဟာ နောက် လိုက်နောက်ပါ များစွာနဲ့ ခမ်းနားကြီးကျယ်စွာပဲ ရောက်ရှိလာခဲ့ပါတယ်။ လမ်းရှင်းတဲ့ လူအင်အား ၂,၀၀၀ ရဲ့ နောက်ဘက်မှာ စစ်သည်တွေ ဝန်းရံပြီး ချီတက်လာပါတယ်။ အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ကိုယ်တိုင်ကတော့ အရာရှိစစ်ဗိုလ်တွေ သယ်ဆောင်လာတဲ့ ထမ်းစင်ကြီးကို စီးနင်းလာပါတယ်။ ကချေသည်တွေပါ တပါတည်း ခေါ်ဆောင်လာပြီး အရာရှိတွေဟာလည်း ရွှေငွေတွေ ပြောင်ပြောင်လက်လက် ဝတ်ဆင်ထားကြပါတယ်။ အဆင့်မြင့် အရာရှိတွေဟာလည်း အတ္တာဟွယ်လ်ပါရဲ့ နောက်ဘက်မှာ ထမ်းစင်

31. Cajamarca

ကိုယ်စီနဲ့ လိုက်ပါလာကြပါတယ်။ စပိန်တွေဟာ အတ္တဟွယ်လ်ပါနဲ့ နောက်လိုက် နောက်ပါ အင်အားကို မြင်တွေ့ပြီး တုန်လှုပ် ချောက်ချားနေခဲ့ကြပါတယ်။

ပီဇာရီဟာ ဖရီယာ ဗင်းဆင့် ဒီ ဗယ်လ်ဗာဒေး⁽³²⁾ဆိုတဲ့ ဘုန်းတော်ကြီးကို အတ္တဟွယ်လ်ပါနဲ့ သွားရောက် တွေ့ဆုံစေပါတယ်။ ဖရီယာဟာ လက်ဝါးကပ်တိုင်နဲ့ ဆုတောင်းစာအုပ်⁽³³⁾ကို လက်တဖက်စီမှာ ကိုင်ဆောင်ပြီးတော့ အင်ပါယာ အတ္တဟွယ်လ်ပါကို သူဟာ ဘုရားသခင်ရဲ့ အစေခံဖြစ်ကြောင်း၊ ဘုရားသခင်ရဲ့ သမ္မာတရားကို လူတွေကို သင်ပြဖို့အကြောင်း၊ အတ္တဟွယ်လ်ပါကိုလည်း အလားတူ သင်ကြား ပြသပေးဖို့ ရောက်ရှိလာတာဖြစ်ကြောင်း၊ ဘုရားသခင်ရဲ့ နှုတ်ကပါတ်တော်တွေဟာ အဲဒီဆုတောင်းစာထဲမှာ ပါရှိကြောင်းတွေ တရားဟောပါတော့တယ်။

အဲဒီအခါမှာ အင်ကာ ရှင်ဘုရင် အတ္တဟွယ်လ်ပါဟာ ဆုတောင်းစာအုပ်ကို ယူငင် ကြည့်ရှုပါတယ်။ အင်ကာလူမျိုးတွေမှာ စာရေးသားခြင်း မရှိခဲ့ပါဘူး။ အဲဒီတော့ အတ္တဟွယ်လ်ပါဟာ စာအုပ်ဆိုတာကို ဘာမှန်းလည်း မသိ၊ ဘယ်လို လှန်လှောရမယ် မှန်းလည်း မသိရှာပါဘူး။ အဲဒီအခါမှာ ဖရီယာ စာအုပ်ကို ဘယ်လို လှန်လှောရတယ် ပြသဖို့ လက်ကမ်းတော့လည်း လက်မောင်းကို ရိုက်လွှတ်လိုက်ပါတယ်။ ပြီးမှ သူ ဘာသာ လှန်ကြည့်တတ်လာပြီး အထဲမှာ ရေးသားထားတဲ့ စာတွေကို မြင်တွေ့သွားပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အဲဒီစာတွေဟာ သူ့အတွက် ဘာအဓိပ္ပာယ်မှ မရှိလေတော့ ဆုတောင်းစာကို ဒေါသတကြီးနဲ့ ဆွဲလွှင့်ပစ်လိုက်ပါတယ်။

အဲဒီနောက်မှာတော့ ဖရီယာဟာ ပီဇာရီဆီ ပြန်လာပြီးတော့ ‘အို ခရစ်ယာန် အပေါင်းတို့၊ နိုးထကြလော့။ ဘုရားသခင်ကို ငြင်းပယ်တဲ့ ခွေးတိရစ္ဆာန်တွေကို ကြည့်လော့။ အာဏာရှင် လူရမ်းကားဟာ မြင့်မြတ်တဲ့ ဆုတောင်းစာကို မြေကြီးမှာ လွှင့်ပစ်လေပြီ။ စိတ်ကြီးဝင် မာန်တက်နေတဲ့ ခွေးတိရစ္ဆာန်တွေအပေါ် ဘာလို့ ယဉ်ကျေးပြုစု ဆက်ဆံနေဖို့ လိုသေးသနည်း။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတို့အား တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်ကြလေ’ လို့ အော်ဟစ် အချက်ပေးလိုက်ပါတယ်။ အဲဒီမှာပဲ ပုန်းကွယ် စောင့်ဆိုင်းနေကြတဲ့ သေနတ်သမားတွေက စတင် ပစ်ခတ်ပါတယ်။ စစ်ချီခရာတွေ တီးမှုတ်ပြီး မြင်းတပ်နဲ့

32. *Friar Vincente de Valverde*
33. *Braviary*

ခြေလျင်တပ်ဖွဲ့တွေက ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ကြပါတယ်။ သေနတ်သံ၊ ခရာသံ၊ စစ်မြင်း တွေမှာ ချိတ်ဆွဲထားတဲ့ ခလောက်သံတွေဟာ အတ္တာဟွယ်လ်ပါနဲ့ ဒေသခံတွေကို အပြင်းအထန် တုန်လှုပ်စေခဲ့ပါတယ်။

အင်ကာလူမျိုးတွေ အစုလိုက်၊ အပြုံလိုက် ကျဆုံးကုန်ပြီး ထိုးစစ်ကို ပီဇာရီ ကိုယ်တိုင် ဦးဆောင် တိုက်ခိုက်ခဲ့ပါတယ်။ အတ္တာဟွယ်လ်ပါရဲ့ ထမ်းစင်အနီးထိ ထိုးဖောက်လာနိုင်ခဲ့ပြီး ရှင်ဘုရင်ကို လက်ရ ဖမ်းဆီးနိုင်ဖို့ ထမ်းစင်ထမ်းထားသူတွေကို သတ်ဖြတ်ရာမှာ တယောက် ကျဆုံးရင်၊ နောက်တယောက်က ဝင်ထမ်းပြီး တောင့်ခံ ထားကြပါတယ်။ အဲဒီနောက် တဖြည်းဖြည်းနဲ့ အင်ကာလူမျိုးတွေ သေတဲ့သူ သေ၊ ကိုယ်လွတ်ရုန်း ထွက်ပြေးသူ ပြေးနဲ့ အရေးနိမ့်သွားခဲ့ပြီး ရှင်ဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ကိုယ်တိုင် ပီဇာရီရဲ့ လက်ရ ဖမ်းဆီးခြင်းကို ခံခဲ့ရပါတယ်။ အဲဒီတိုက်ပွဲမှာ စပိန် စစ်သည် တဦးတလေမှ ကျဆုံးခြင်း မရှိခဲ့ပါဘူး။

သေနတ်သံတွေ မကြားဖူး၊ မြင်းစစ်သည်တွေ မမြင်ဖူးတဲ့ အင်ကာလူမျိုးတွေဟာ တုန်လှုပ်ချောက်ချားပြီး ကိုယ်လွတ်ရုန်း ထွက်ပြေးခဲ့ကြပေမယ့်လည်း မြင်းတပ်ဖွဲ့ရဲ့ လိုက်လံ ချေမှုန်းခြင်းကို ခံခဲ့ကြရပါတယ်။ ရှင်ဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ကိုယ်တိုင် မြို့ပြင်မှာ နေရာချထားပေးခဲ့တဲ့ အစောင့်တပ်ဟာလည်း ကြောက်လန့်တကြား ထွက် ပြေးလာသူတွေကို မြင်တွေ့ပြီးတော့ ပြန်မတိုက်ခိုက်ပဲ ထွက်ပြေးခဲ့ပြန်ပါတယ်။

အင်ကာတို့ လူအင်အား များပြားလွန်းခဲ့တာကြောင့် ပီဇာရီဟာ ညမိုးချုပ်တဲ့အထိ သတ်ဖြတ်လို့ မပြီးစီးနိုင်အောင် ဖြစ်ခဲ့ရပါတယ်။ ရှင်ဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ကိုယ် တိုင် သူတို့လူမျိုးတွေ အယောက် ၇,၀၀၀ လောက် သေဆုံးသွားခဲ့ပြီလို့ ဝန်ခံသွားခဲ့ပါ တယ်။ အဲဒီတိုက်ပွဲ ပြီးဆုံးတဲ့နောက်မှာတော့ ပီဇာရီဟာ အင်ကာလူမျိုးတွေကို စတင် ညှဉ်းဆဲပါတော့တယ်။ သူတို့ရဲ့ ရှင်ဘုရင်ကို ပြန်လွှတ်ပေးမယ်ဆိုပြီး ရွှေငွေတွေ တောင်းခံပါတယ်။ ရှင်ဘုရင်ကို ဘုရားနီးနီး သဘောထားကြတဲ့ အင်ကာလူမျိုးတွေ ကလည်း ပီဇာရီ တောင်းဆိုသမျှ ဖြည့်ဆည်းပေးခဲ့ပါတယ်။ သုံးပန်းဖြစ်နေတဲ့ အတ္တာ ဟွယ်လ်ပါဘုရင် မိန့်ဆိုသမျှကိုလည်း လိုက်နာကြပါတယ်။ ပီဇာရီကတော့ ကတိတွေ တခုပြီးတခု ချိုးဖောက်ခဲ့ပြီး အတ္တာဟွယ်လ်ပါကို လုံးဝ ပြန်လွှတ်မပေးခဲ့ပါဘူး။ အဲဒီလိုနဲ့ သူဟာ စပိန်စစ်ကူတွေကို စောင့်ဆိုင်းနေခဲ့ပါတယ်။ သူ အလိုရှိတဲ့ စစ်ကူတပ်

တွေ ရောက်ရှိလာချိန်မှာတော့ အင်ကာရှင်ဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါကို ရှင်းလင်း သတ်ဖြတ်ပစ်လိုက်ပါတော့တယ်။

အဲဒီအဖြစ်အပျက်ကို တဆင့်ချင်းစီ ခြုံငုံသုံးသပ်ပြီး မေးခွန်းထုတ်ကြည့်မယ်ဆိုရင် အင်ကာဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါရဲ့ အင်အား ၈၀,၀၀၀ ကျော်ရှိတဲ့ တပ်ဖွဲ့ကြီးကို ပီဇာရီရဲ့ မြင်းတပ်ဖွဲ့ ၆၂ ယောက်၊ ခြေလျင်တပ်ဖွဲ့ ၁၀၆ ယောက်တို့က ဘာလို့များ အနိုင်ယူသွားခဲ့တာလဲ။ ထပ်ပြီး စဉ်းစားကြည့်လိုက်ရင် ရှင်ဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါက ဘာဖြစ်လို့ အမေရိကမှာပဲ ရှိနေပြီးတော့ စပိန်က ပီဇာရီက အမေရိကဆီ လာရောက် သိမ်းပိုက်ရတာလဲ။ အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ဘုရင်က စပိန်ကို ချီတက်သွားရောက်ပြီး ချားလ်စ်ဘုရင်ကို တိုက်ခိုက်တာမျိုး ဘာလို့ မဖြစ်ခဲ့တာလဲ။ ပီဇာရီရဲ့ ထောင်ချောက် ပရိယာယ်ထဲကို အတ္တာဟွယ်လ်ပါက ဘာလို့ ဝင်မိခဲ့တာလဲ။

အရင်ဆုံး သိသာတာကတော့ ပီဇာရီရဲ့ စစ်လက်နက် နည်းပညာတွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ သံမဏိဓားနဲ့ သံချပ်ဝတ်တန်ဆာတွေ၊ သေနတ်တွေ၊ စစ်မြင်းတွေဟာ အတ္တာဟွယ်လ်ပါရဲ့ ကျောက်ထွင်းနဲ့ ကြေးသွန်းလက်နက်တွေ၊ သစ်သားတင်းပုတ်တွေ၊ လောက်လွှဲတွေ၊ လက်ကိုင်ပုဆိန်တွေနဲ့ ချည်သား ချပ်ဝတ်တန်ဆာတွေထက် အများကြီး သာလွန်ကောင်းမွန်လို့ နေပါတယ်။ အဲဒီလို စစ်နည်းပညာ ကွာဟမှုဟာ အမေရိကန်ဒေသခံတွေနဲ့ ဥရောပနယ်မြေသစ် ရှာဖွေသူတွေ ရင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ကြတိုင်းမှာ အတော်လေး အရေးပါခဲ့ပါတယ်။ ဥရောပတိုက်သားတွေကို အနည်းနဲ့အများ ပြန်လည်ခုခံနိုင်ခဲ့ကြတဲ့ အမေရိကန် လူနီရိုင်းဒေသခံတွေဟာ သူတို့နည်းတူ မြင်းနဲ့ သေနတ်တွေကို အသုံးပြုနိုင်ခဲ့လို့ ဖြစ်ပါတယ်။

အခုခေတ်မှာဆို ဒေသခံ လူနီရိုင်းတွေကို မျက်လုံးထဲ မြင်ယောင်ကြည့်မယ်ဆိုရင် မြင်းစီးကျွမ်းကျင်ပြီး သေနတ်ကို မိုးပေါ်ထောင် ကိုင်ဆောင်ထားတဲ့ ပုံစံမျိုး ပုံဖော်မိကြပါလိမ့်မယ်။ ဒါပေမယ့် တကယ်တမ်းမှာတော့ မြင်းနဲ့ သေနတ်တွေဟာ ဥရောပတိုက်သားတွေ ရောက်ရှိမလာခင်ထိ အမေရိကမှာ လုံးဝ မရှိခဲ့ကြပါဘူး။ ပီဇာရီရဲ့ လူအင်အား ၁၆၈ ယောက်ပဲ ပါဝင်တဲ့ စစ်တပ်လေးဟာ အသေအပျောက် တဦးတလေမှ မရှိပါပဲ သူတို့ထက် အင်အားအဆပေါင်း ၅၀၀ ကျော် ကြီးမားတဲ့ စစ်တပ်ကြီးတွေကို အနိုင်တိုက်နိုင်ခဲ့တာဟာ ရုတ်တရက်ဆို အတော်လေး လက်ခံရ ခက်ခဲပါလိမ့်မယ်။ ဒါပေမယ့်

အလားတူ ဖြစ်ရပ်တွေဟာ တကြိမ်တခါတည်း ဖြစ်ပွားခဲ့တာ မဟုတ်ရပါဘူး။

ပီဇာရီ ကိုယ်တိုင် အင်ကာလူမျိုးတွေနဲ့ ဆက်လက် ဖြစ်ပွားခဲ့တဲ့ နောက်ပိုင်း စစ်ပွဲ တွေ၊ နောက်ထပ် ကိုလိုနီ နယ်မြေချဲ့ထွင်သူတဦးဖြစ်တဲ့ ကော်တက်စ်⁽³⁴⁾ရဲ့ အက်ဖ် တက်လူမျိုးတွေနဲ့ ဖြစ်ပွားခဲ့တဲ့ စစ်ပွဲတွေမှာလည်း ရာဂဏန်း မပြည့်တပြည့် မြင်းစီး တပ်ဖွဲ့တွေဟာ ထောင်နဲ့ချီတဲ့ ဒေသခံစစ်တပ်တွေကို ဖြိုခွင်းခဲ့တာချည်းပါပဲ။ စပိန် တွေရဲ့ လက်နက်အင်အားအပြင် အဲဒီစစ်လက်နက်တွေရဲ့ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သက် ရောက်မှုဟာ ဒေသခံတွေအပေါ် အတော်လေး ထိရောက်ခဲ့ပါတယ်။ သေနတ်တွေ၊ စစ်မြင်းတွေကို မမြင်ဖူးခဲ့တဲ့ ဒေသခံတွေအပေါ် တုန်လှုပ် ချောက်ချားစေခဲ့ပြီး စိတ်ဓာတ်ရေးရာအရလည်း အသာစီးယူနိုင်ခဲ့ပါတယ်။

သေနတ်ဟာဆိုရင် ၁၇၀၀ ပြည့်နှစ်တွေ မတိုင်ခင်မှာ ဥရောပတိုက်မှာတောင် အသုံးမတွင်ကျယ်သေးပါဘူး။ ဒါပေမယ့် သေနတ်ရဲ့ ယမ်းပေါက်ကွဲသံဟာ စိတ်ဓာတ်ပိုင်း ဆိုင်ရာ အနိုင်ရရှိမှုမှာ စပိန်တို့အတွက် အတော်လေး အထောက်အကူ ဖြစ်စေခဲ့ပါ တယ်။ ကာယာဇာတိတိုက်ပွဲမှာတော့ သေနတ်ထက် စပိန်တို့ရဲ့ သံမဏိ လက်နက် တွေက အသုံးပိုများခဲ့ပါတယ်။ ဒေသခံတွေရဲ့ လက်နက်တွေဟာ စပိန်စစ်သည်တွေရဲ့ သံမဏိကိုယ်ချပ်တန်ဆာကို မထိုးဖောက်နိုင်ခဲ့ပါဘူး။ တင်းပုတ်တွေတောင်မှ ဒဏ်ရာ အနည်းအကျဉ်းပဲ ပေးစွမ်းနိုင်ခဲ့တာပါ။ ဒါပေမယ့် စပိန်စစ်သည်တို့ရဲ့ သံမဏိဓားတွေ ကတော့ ဒေသခံတွေရဲ့ ချည်သားချပ်ဝတ်တွေကို အလွယ်တကူပဲ ထိုးဖောက်နိုင်ခဲ့ ပါတယ်။

နောက်ထပ် အားသာချက်တစ်ခုကတော့ စစ်မြင်းတွေပါပဲ။ မြင်းစစ်သည်တွေဟာ ခြေလျင်စစ်သည်တွေဆီကနေ အလွယ်တကူ ထွက်ပြေးလွတ်မြောက်နိုင်သလို ပြန်ပြီး တော့လည်း အမိလိုက် ဖမ်းဆီးနိုင်ကြပါတယ်။ ဒေသခံ သတင်းပေးတွေ၊ ကင်းထောက် တွေ နောက်ကို အလွယ်တကူ လိုက်လံဖမ်းဆီး၊ သတ်ဖြတ်နိုင်ခဲ့လို့ ဒေသခံ စစ်တပ် တွေအတွက် ဆက်သွယ်ရေး အခက်အခဲတွေ ရင်ဆိုင်ခဲ့ရပါတယ်။ မြင်းစစ်သည်တွေရဲ့ ရှေ့တိုးနောက်ဆုတ် တိုက်စစ်ဆင်မှုဟာ ဒေသခံ ခြေလျင်တပ်ဖွဲ့တွေကို အတော်လေး အခက်တွေ့စေခဲ့ပါတယ်။ အင်ကာလူမျိုးတို့ရဲ့ လက်တုန့်ပြန် တိုက်ခိုက်မှုတွေကို

mgysa.com

စပိန်တပ်ဖွဲ့တွေဟာ မြင်းတပ် အဓိကထားပြီး ခုခံခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အင်ကာလူမျိုး တို့ရဲ့ တိုက်ရည်ခိုက်ရည် အကောင်းဆုံး စစ်သူကြီး ကီရို ယူပန်ဒီ⁽³⁵⁾နဲ့ အသစ်တင် မြောက်လိုက်တဲ့ ရှင်ဘုရင် မန်ကို⁽³⁶⁾တို့ဟာလည်း မြင်းစစ်သည် အနည်းငယ်ရဲ့ လက် ချက်နဲ့ ကျဆုံးခဲ့ရပါတယ်။

မြင်းတွေကို မွေးမြူရေးအသွင်ပြောင်းခဲ့တာဟာ မြေထဲပင်လယ် မြောက်ဘက် ပိုင်းမှာ ဘီစီ ၄,၀၀၀ ဝန်းကျင်ခန့်က စတင်ခဲ့တာပါ။ အဲဒီတည်းက မြင်းတွေဟာ လူတို့ အတွက် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး၊ စစ်ရေးတွေမှာ များစွာ အထောက်အကူဖြစ်စေခဲ့ပါ တယ်။ ပထမကမ္ဘာစစ်မတိုင်ခင် အချိန်ကာလအထိ မြင်းတွေဟာ နှစ်ပေါင်း ၆,၀၀၀ နီးပါး လူတို့ရဲ့ဘဝမှာ အရေးပါခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီလို စဉ်းစားကြည့်လိုက်တဲ့အခါမှာ စစ်မြင်းတွေ၊ သံမဏိတွေ ပိုင်ဆိုင်ထားတဲ့ စပိန်တွေဟာ သံသတ္တုရယ်လို့ အသုံးမပြု တတ်တဲ့ အင်ကာလူမျိုး ခြေလျင်စစ်သည်တွေကို အလွယ်တကူ အနိုင်ရရှိခဲ့တယ် ဆိုတာဟာ အဆန်းမဟုတ်တော့ပါဘူး။

အတ္တဟွယ်လ်ပါဘုရင် ကာယာမာကာမြို့ကို ရောက်ရှိနေချိန်ဟာ အင်ကာ အင်ပါယာအတွင်းမှာ ပြည်တွင်းစစ် ဖြစ်ပွားနေချိန်ပါ။ အဓိက စစ်ပွဲကြီးတစ်ပွဲကို အနိုင် တိုက်ပြီး အတ္တဟွယ်လ်ပါဘုရင် ယာမာယာကာကို ရောက်ရှိနေခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ပြည်တွင်းစစ် ဘာကြောင့် ဖြစ်ပွားခဲ့ရတာလဲဆိုရင် ပနားမား⁽³⁷⁾ ကိုလံဘီယာ⁽³⁸⁾ တို့ ကနေ တစ်စင့် စပိန်လူမျိုးတွေ သယ်ဆောင်လာတဲ့ ကျောက်ရောဂါ⁽³⁹⁾ကြောင့်ပါပဲ။ ကျောက်ရောဂါဟာ အင်ကာဘုရင် ဟွေးနားကာပက်⁽⁴⁰⁾ အပါအဝင် ထီးနန်းမွေဆက်ခံ မယ့် နီနန် ကူယိုချီ⁽⁴¹⁾တို့ကို သေကျေ ပျက်စီးစေခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီနောက် အင်ကာ ထီးနန်း ပြုလဲသွားခဲ့ပြီး အတ္တဟွယ်လ်ပါနဲ့ သူ့ရဲ့ ဖအေတူ၊ မအေကွဲ ဟွာစကာ⁽⁴²⁾တို့

- 35. *Quizo Yupanqui*
- 36. *Emperor Manco*
- 37. *Panama*
- 38. *Colombia*
- 39. *Smallpox*
- 40. *Huayna Capac*
- 41. *Ninan Cuyuchi*
- 42. *Huascar*

နန်းလှခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီလို ကျောက်ရောဂါသာ မဖြစ်ပွားခဲ့ဘူးဆိုရင် စပိန် နယ်မြေရဲ့ ထွင်သူတွေဟာ ပိုမို အင်အားကြီးမားပြီး စည်းလုံးညီညွတ်နေတဲ့ အင်ကာ အင်ပါယာကို ရင်ဆိုင်ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။

ဥရောပတိုက်သားတွေ အမေရိကကို ကျူးကျော်ခဲ့ရာမှာ စစ်ရေးနည်းပညာတွေရဲ့ သက်ရောက်မှုဟာ ရောဂါပိုးမွှားတွေရဲ့ သက်ရောက်မှုနဲ့ နှိုင်းယှဉ်လိုက်မယ်ဆိုရင် အသေးအဖွဲ့ ဖြစ်သွားပါလိမ့်မယ်။ ဥရောပတိုက်သားတွေ အနည်းနဲ့ အများ ဆိုသလို ရောဂါပိုးယဉ်ပါးနေပြီဖြစ်တဲ့ ယူရေးရှားဒေသရဲ့ ကျောက်၊ ဝက်သက်⁽⁴³⁾၊ တုပ်ကွေး⁽⁴⁴⁾၊ တိုက်ဖျက်⁽⁴⁵⁾၊ ပလိပ်⁽⁴⁶⁾နဲ့ တခြား ကူးစက်ရောဂါပိုးတွေကြောင့် အမေရိကရဲ့ ဒေသခံ တွေဟာ ဥရောပတိုက်သားတွေ ဘာအားထုတ်မှုမှ လုပ်စရာ မလိုလိုက်ပဲနဲ့ကို အတုံး အရုံး သေကျေပျက်စီးကုန်ခဲ့ကြပါတယ်။

၁၅၂၀ ပြည့်နှစ်မှာ အက်ဖ်တက်လူမျိုးတွေကို စပိန်တို့ တိုက်ခိုက်ရာမှာ မအောင် နိုင်ခဲ့ပေမယ့် ကျောက်ရောဂါကြောင့် အက်ဖ်တက် အင်ပါယာကိုယ်တိုင် အပါအဝင် လူအမြောက်အများ သေဆုံးသွားခဲ့ပါတယ်။ စစ်မက်ဖြစ်ပွားလို့ မဟုတ်ဘဲ ရောဂါပိုးတွေ ကြောင့် အမေရိက ဒေသခံ လူဦးရေရဲ့ ၉၅ ရာခိုင်နှုန်း သေကျေ ပျက်စီးခဲ့ရပါတယ်။ လူဦးရေ အများဆုံးလည်းဖြစ်၊ စနစ်တကျ ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ထားတဲ့ ဒေသခံတွေ လို့ ဆိုနိုင်တဲ့ မစ္စစ္စပီမျိုးနွယ်စုတွေဟာဆိုရင် မစ္စစ္စပီမြစ်ဝှမ်းဒေသဆီ ဥရောပတိုက်သား တွေ ပြောင်းရွှေ့မလာမီ ၁၄၉၂ ခုနှစ်ကနေ ၁၆၀၀ နှောင်းပိုင်းကာလတွေအတွင်းမှာ တည်းက ဥရောပရောဂါပိုးတွေကြောင့် သေကျေပျက်စီးခဲ့ကြပြီး ဖြစ်ပါတယ်။

ပီဇာရီ အမေရိကတိုက်ဆီ ရောက်ရှိလာခဲ့တာဟာ ရေကြောင်းဆက်သွယ်ရေး နည်းပညာကြောင့် ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီ ရေကြောင်းဆက်သွယ်ရေး နည်းပညာ ဆိုတာ ဟာလည်း စပိန်နိုင်ငံရဲ့ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကြောင့်ပဲ ပေါ်ထွန်းခဲ့တာပါ။ အင်ကာ မျိုးနွယ်စုတွေမှာ ဗဟိုအုပ်ချုပ်ရေးစနစ် မရှိ မဟုတ် ရှိကြပါတယ်။ ဒါပေမယ့် ဘုရားသခင် ဆန်ဆန် ရေမြေရှင် သက်ဦးဆံပိုင် ပဒေသရာဇ် အယူအဆဟာ အတ္တာဟွယ်လ်ပါကို

43. Measles
44. Influenza
45. Typhus
46. Bubonic plague

ဖမ်းဆီးမိချိန်မှာ သူတို့မျိုးနွယ်စုတွေကို ပြန်လည် ဒုက္ခပေးပါတော့တယ်။

နောက်ထပ် အရေးပါတဲ့ အချက်ကတော့ စပိန်တွေမှာ စာရေးတဲ့ စနစ်ရှိခြင်းပါပဲ။ စာရေးစနစ်ဟာ အချက်အလက်တွေကို ဖြန့်ဝေရာမှာ လက်တွေ့ပိုင်းရော၊ စိတ်ဓာတ် ရေးရာအရပါ အလွန်ပဲ အထောက်အကူ ဖြစ်စေပါတယ်။ ကိုလံဘတ်စ်ရဲ့ မှတ်တမ်း တွေဟာ နောက်ပိုင်းခေတ် ကိုလိုနီနယ်ပယ် ချဲ့ထွင်သူတွေ၊ နယ်မြေသစ်ရှာဖွေသူတွေ ကို အမေရိကတိုက်ဆီ သွားရောက်စေဖို့ စိတ်ဓာတ်ခွန်အား ဖြစ်စေခဲ့ပါတယ်။

အတ္တဟွယ်လ်ပါ ရှင်ဘုရင်ကရော ဘာလို့များ ပီဇာရီရဲ့ ထောင်ချောက်ထဲဆီကို ဝင်ရောက်သွားခဲ့တာပါလိမ့်။ အတ္တဟွယ်လ်ပါကို အလွယ်တကူ အနိုင်ရ၊ ဖမ်းဆီး နိုင်ခဲ့လို့ စပိန်တွေ ကိုယ်တိုင်တောင် အံ့အားသင့်ခဲ့ရပါတယ်။ အင်ကာဘုရင် အတ္တ ဟွယ်လ်ပါရဲ့ ကင်းထောက်တွေဟာ လူအင်အား အင်မတန် နည်းပါးတဲ့ ပီဇာရီရဲ့ တပ်ဖွဲ့တွေကို လျှော့ပေါ့ အစီရင်ခံခဲ့ပါတယ်။ ပီဇာရီတို့ အုပ်စုကို အလွယ်တကူပဲ ဖမ်းဆီးနိုင်ခဲ့မယ်လို့ အတ္တဟွယ်လ်ပါက ထင်မှတ်ခဲ့ဟန် တူပါတယ်။ စပိန်တို့ရဲ့ စစ်ရေးနည်းပညာတွေ၊ ပရိယာယ်တွေကိုတော့ သေချာ မသိရှိခဲ့ကြပါဘူး။ ဒေသခံ စစ်သည် ၂၀၀ လောက် အင်အားသုံးပြီး ချည်တုပ် ဖမ်းဆီးလိုက်ရင် ပွဲပြီးသွားမှာပဲလို့ ထင်ခဲ့မိတယ် တူပါရဲ့။ အဲဒါကြောင့် အတ္တဟွယ်လ်ပါဟာ ရာဂဏန်းသာသာ အင်အား ပဲရှိခဲ့တဲ့ ပီဇာရီတို့ တပ်ဖွဲ့လေးက သူ့ကို မိုက်ရှူးရဲဆန်ဆန် စတင် တိုက်ခိုက်လိမ့်မယ်လို့ ထင်မှတ်မထားခဲ့ပါဘူး။

ကမ္ဘာသစ်လို့ ခေါ်ဆိုကြတဲ့ အမေရိကတိုက်မှာ စာရေးစနစ်ဟာ မက္ကဆီကို ပတ်ဝန်းကျင်နဲ့ အင်ကာနယ်မြေ မြောက်ပိုင်းဝန်းကျင်မှာ နေထိုင်ကြသူ လူအနည်း ငယ်ပဲ တတ်မြောက်ခဲ့ကြတာပါ။ ၁၅၁၀ ပြည့်နှစ်လောက်မှာ ပနားမားကို စပိန်တွေက စတင် သိမ်းပိုက်နေပါပြီ။ ပနားမားဟာ အင်ကာအင်ပါယာ နယ်နိမိတ်နဲ့ မိုင် ၆၀၀ ပဲ ကွာဝေးပါတော့တယ်။ ဒါပေမယ့် အမေရိကတိုက်ရဲ့ တခြား အင်အားကြီး လူ့အဖွဲ့ အစည်းတွေကို လိုက်လံ တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်နေတဲ့ စပိန်တို့အကြောင်းကို အတ္တ ဟွယ်လ်ပါဟာ ပီဇာရီတို့ လူသိုက် ဆိုက်ရောက်မလာခင် ၁၅၂၇ ခုနှစ်ထိ သိရှိခြင်း မရှိခဲ့ပါဘူး။

အတ္တဟွယ်လ်ပါဟာလည်း ပီဇာရီတို့ကို နယ်ချဲ့တပ်ဖွဲ့ရယ်လို့ ရှုမြင်တာမဟုတ်ဘဲ

www.dhammadownload.com

စားပြတိုက်တဲ့ စစ်အုပ်စုလေးလောက်ပဲ ယူဆခဲ့ပြီး လိုချင်တာရရင် သူ့ကို ပြန်လွှတ်ပေးမယ်အထင်နဲ့ ပီဇာရိုတို့ တောင်းဆိုသမျှ လိုက်လျောခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီနေရာမှာ အတ္တာဟွယ်လ်ပါ အတော့်ကို တွက်ကိန်းမှားခဲ့တယ် ဆိုရမှာပါပဲ။ တွက်ကိန်းမှားတဲ့ သူတွေထဲမယ် အတ္တာဟွယ်လ်ပါ တဦးတည်းတော့ မဟုတ်ပါဘူး။ အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ဖမ်းဆီးခံရပြီးတဲ့နောက်မှာ ဖရန်ဆွကို ပီဇာရိုရဲ့ ညီငယ်ဖြစ်သူ ဟာနန်ဒို ပီဇာရို⁽⁴⁷⁾ ဟာ စစ်တပ်အင်အား အများအပြားကို အမိန့်ပေး၊ ကွပ်ကဲနေတဲ့ အတ္တာဟွယ်လ်ပါရဲ့ ထိပ်တန်းစစ်သူကြီး ခယ်လ်ဂူဗီးမား⁽⁴⁸⁾ကို လှည့်စားဖြားယောင်းပြီး စပိန်တို့လက်တွင်း ဆင်းသက်လာအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ပါတယ်။ ခယ်လ်ဂူဗီးမားရဲ့ တွက်ကိန်း မှားယွင်းမှု ဟာ အတ္တာဟွယ်လ်ပါ ဖမ်းဆီးခံရမှု နည်းတူ ကြီးမားတဲ့ အလှည့်အပြောင်း ဖြစ်စေခဲ့ပြီး အင်ကာလူမျိုးတို့ရဲ့ ခုခံမှုတွေကို ရေစုန်မျောစေခဲ့ပါတယ်။ အက်ဖ်တက် အင်ပါယာ မွန်တီဇူးမား⁽⁴⁹⁾ဆိုရင် တွက်ကိန်းမှားတဲ့ နေရာမှာ ပိုလို့တောင် ဆိုးပါသေးတယ်။ နယ်ချဲ့ခေါင်းဆောင် ကော်တက်စ်ကို နတ်ဘုရား အမှတ်နဲ့ မြို့တော်ထဲကိုတောင် ခေါ်သွင်းခဲ့ပါသတဲ့။ အဲဒီကနေ ကော်တက်စ်ဟာ မွန်တီဇူးမားကို အလွယ်တကူပဲ ဖမ်းဆီးနိုင်ခဲ့ပြီး အက်ဖ်တက် အင်ပါယာကို ဆက်လက် သိမ်းပိုက်ခဲ့ပါတော့တယ်။

ပြောရိုးပြောစဉ်အရဆိုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါ၊ ခယ်လ်ဂူဗီးမား၊ မွန်တီဇူးမားနဲ့ တခြားသော အမေရိက ဒေသခံတွေဟာ ဥရောပတိုက်သားတွေရဲ့ လှည့်စားမှုကို ခံခဲ့ရတာဟာ ကမ္ဘာသစ်လို့ခေါ်တဲ့ အမေရိကမှာ နေထိုင်သူ တဦးတလေမှ ကမ္ဘာဟောင်းဆိုတဲ့ ယူရေးရှားဆီ မရောက်ခဲ့ဖူးကြလို့ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီတော့ စပိန်တို့နဲ့ ပတ်သက်တဲ့ ဘယ်လို သတင်းအချက်အလက်မျိုးကိုမှ သူတို့တွေ မသိရှိထားခဲ့ကြဘူးပေါ့။ အဲဒါတောင်မှ အတ္တာဟွယ်လ်ပါအနေနဲ့ ရှိရင်းစွဲထက် ပိုပြီး သံသယဖြစ်ခဲ့သင့်တယ်လို့ ကောက်ချက်ဆွဲကောင်း ဆွဲနိုင်ပါတယ်။ တကယ်လို့သာ သူတို့ရဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းဟာ ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်က တခြားသော လူတွေရဲ့ အပြုအမူတွေကို ကြုံတွေ့ခဲ့ဖူးမယ်ဆိုရင်ပေါ့လေ။ ကာယာမာကာဆီကို ပီဇာရို ရောက်ရှိလာခဲ့ချိန်မှာလည်း အင်ကာလူမျိုးတွေအကြောင်းနဲ့ ပတ်သက်ပြီး ၁၅၂၇ ခုနှစ်ကနေ ၁၅၃၁ ခုနှစ်လောက်

47. *Hernando Pizarro*
 48. *Chalcuchima*
 49. *Montezuma*

mgjoe.com

ထိ ဖမ်းဆီးမိတဲ့ အင်ကာတွေကို စစ်ဆေးမေးမြန်းတာကလွဲလို့ တခြား အထူးအထွေ သိရှိမထားခဲ့ပါဘူး။

ပီဇာရီ ကိုယ်တိုင် စာတတ်မြောက်ခြင်း မရှိပေမယ့် သူဟာ စာတတ်ပေတတ် ဆွေမျိုးအသိုင်းအဝိုင်းကနေ ပေါက်ဖွားလာခဲ့သူ ဖြစ်ပါတယ်။ စာအုပ်စာပေတွေကနေ တစ်ဆင့် ပီဇာရီတို့ စပိန်တွေဟာ ဥရောပသမိုင်းရဲ့ နှစ်ထောင်ချီတဲ့ ဖြစ်ရပ်တွေရယ်၊ ဥရောပနဲ့ ဝေးလံခေါင်ဖျား ဒေသတွေက သူတို့နဲ့ခေတ်ပြိုင် လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေ အကြောင်းကို သိရှိထားခဲ့ကြပြီး ဖြစ်ပါတယ်။ ပီဇာရီဟာ အတ္တဟွယ်လ်ပါကို အလစ် အပိုက်ဖမ်းပြီး တိုက်ခိုက်ဖို့ ရည်ရွယ်တည်းက ဒေသခံတွေအပေါ် အနိုင်တိုက်ခဲ့တဲ့ ကော်တက်စ်ရဲ့ နည်းဗျူဟာအတိုင်း အခြေခံပြီး တည်ဆောက်ခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။

အတိုချုပ်ဆိုရရင်တော့ စာရေးသား၊ ဖတ်ရှုနိုင်ခြင်းဟာ စပိန်နွယ်ဖွားတွေကို လူသားတွေရဲ့ သမိုင်းကြောင်းနဲ့ အပြုအမူဆိုင်ရာတွေအပေါ် များစွာသော အသိဉာဏ် ပညာတွေ ပေးစွမ်းခဲ့ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အတ္တဟွယ်လ်ပါတို့ အမေရိက ဒေသခံတွေ မှာတော့ စပိန်တွေအကြောင်းကို လုံးဝ မသိရှိခဲ့ကြတဲ့အပြင် ပင်လယ်ရပ်ခြားကနေ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်လာသူတွေဆိုတာကိုလည်း တကြိမ်တခါမျှ တွေ့ကြုံဖူးခဲ့ခြင်း မရှိခဲ့ပါဘူး။ ဒါတင်မက သူတို့ တွေ့ကြုံ ဖြတ်သန်းခဲ့ဖူးတဲ့ လက်ဆင့်ကမ်း သမိုင်း ကြောင်းမှာလည်း ဘယ်ကာလ၊ ဘယ်ဒေသမှာ ဘယ်သူကမှ အခုလို ခြိမ်းခြောက်မှုမျိုး တွေ့နဲ့ မကြားမသိဖူးခဲ့တာလို့ ဆိုရပါလိမ့်မယ်။ ဒီလို စာရေးခြင်းစနစ်နဲ့ စာပေသုတ ကနေ ရရှိခဲ့တဲ့ အသိဉာဏ်တွေကြောင့်ပဲ ပီဇာရီက ထောင်ချောက်ဆင်သူဖြစ်ခဲ့ပြီး အတ္တဟွယ်လ်ပါကတော့ ထောင်ချောက်ထဲ တိုးဝင်သူ ဖြစ်ခဲ့ရပါတယ်။

ဥရောပတိုက်သားတွေ အမေရိကဒေသခံတွေကို အလွယ်တကူ သုတ်သင်နိုင်ခဲ့ တာဟာ ရေကြောင်းဆက်သွယ်ရေးနည်းပညာ၊ စစ်ရေးနည်းပညာနဲ့ ရောဂါပိုးမွှားတွေ ဆိုတာကြောင့်တော့ သိရှိလာခဲ့ရပါပြီ။ ဒါပေမယ့် အဲဒီ အားသာချက်တွေဟာ ဥရောပ တိုက်သားတွေမှာ ရှိနေခဲ့ရပြီး ကမ္ဘာသစ်ဆိုတဲ့ အမေရိကရဲ့ ဒေသခံတွေမှာ ဘာလို့ ရှိမနေခဲ့ရတာလဲဆိုတာ နောက်အပိုင်းတွေမှာ ဆက်လက် ဖော်ပြသွားပါမယ်။

အပိုင်း - [၂]
စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှု စတင်ခြင်း

လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးစွမ်းအား

လူသားမျိုးနွယ်ရဲ့ သက်တမ်းတလျောက် နှစ်ပေါင်း ၇ သန်းလောက်မှာ လူသားတွေဟာ သားကောင်တွေကို အမဲလိုက်၊ သီးပင်စားပင်ရိုင်းတွေကနေ စားစရာတွေ ခူးဆွတ်စုဆောင်းတဲ့ ပုံစံနဲ့ပဲ နေထိုင်၊ အသက်မွေးခဲ့ကြပါတယ်။ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုဖြစ်တဲ့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးဟာ လွန်ခဲ့တဲ့ နှစ်ပေါင်း ၁၁,၀၀၀ လောက်ကမှ စတင်ခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ကမ္ဘာတဝှမ်းက လူမျိုးစု တော်တော်များများဟာ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုကို အချိန်ကာလအမျိုးမျိုး ကွဲပြားခြားနားပြီး တတ်မြောက်ခဲ့ကြပါတယ်။ တတ်မြောက်ခဲ့ကြတဲ့ ပုံစံတွေကလည်း အမျိုးမျိုး၊ အဖုံဖုံပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဥပမာ အီဂျစ် လူမျိုးတွေဆိုရင် နီးစပ်ရာ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေကနေတဆင့် တတ်မြောက်လာခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပြီး ရှေးခေတ် တရုတ်လူမျိုးတွေကတော့ ကိုယ်တိုင် တီထွင် ဖော်ထုတ်နိုင်ခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှေးခေတ် သြစတြေးလျ ဒေသခံတွေဆိုမှာတော့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး လုံးဝ မဖွံ့ဖြိုးခဲ့ကြပါဘူး။

စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်နိုင်မှုဟာ သေနတ်တွေ၊ ရောဂါပိုးမွှားတွေနဲ့ သံမဏိတွေ ထုတ်လုပ်လာနိုင်ဖို့အတွက် သွယ်ဝိုက်တဲ့ လိုအပ်ချက်တစ်ခုဖြစ်လို့ နေပါတယ်။ ပထဝီဝင်

mgyoe.com

နယ်မြေကွဲပြားမှုအရ လူသားတွေဟာ သမိုင်းတလျှောက် အချိန်ကာလ အမျိုးမျိုး၊ နယ်မြေဒေသအမျိုးမျိုးတွေမှာ လယ်ယာစိုက်ပျိုးသူတွေ၊ မွေးမြူရေးသမားတွေ ဖြစ်လာခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီလို ရေမြေတွေ၊ အချိန်အခါ ကွဲပြားမှုတွေကနေတစ်ဆင့် ပြီးခဲ့တဲ့ အပိုင်းမှာ ဖော်ပြခဲ့သလိုပဲ စပိန်က ပီဇာဟာ တောင်အမေရိက အင်ကာဘုရင် အတ္တာဟွယ်လ်ပါကို အလွယ်တကူ ဖမ်းဆီး အနိုင်ရရှိခဲ့တဲ့ အားသာချက်တွေအထိ ဘယ်လို ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သလဲဆိုတာကို ဆက်စပ်ကြည့်ရအောင်ပါ။

စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်ရေးဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတာထက် သိသာတဲ့ အားသာချက်ကတော့ အစာစွမ်းအင် ကယ်လိုရီ များများ ပိုပြီး ရရှိတာပါပဲ။ လူတွေမှာ ကယ်လိုရီ စွမ်းအင် ပိုပြီး များများ ရရှိလေ၊ လူဦးရေ များပြားလာလေ ဖြစ်ပါတယ်။ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး မပေါ်ထွန်းခင်မှာဆိုရင် လူတွေ စားသုံးနိုင်တဲ့ တောရိုင်းပင် တွေနဲ့ တိရစ္ဆာန်မျိုးတွေဟာ အတော်လေး ရှားပါးလှပါတယ်။ တောရိုင်းပင်တွေမှာ လူသားတွေရဲ့ အစာအိမ်ကနေ အစာချေဖျက်ခြင်း မပြုနိုင်တဲ့ သစ်ခေါက်တွေ၊ အဆိပ် အတောက်ရှိ ပိုးကောင်တွေနဲ့ မှီတွေ၊ အာဟာရ အနည်းငယ်ပဲ ပါဝင်တဲ့ ကြယ်ငါးတွေ၊ ပြင်ဆင်ရ ခက်ခဲတဲ့ သစ်စေ့တွေ၊ ပြန်လည် အန္တရာယ်ပြုနိုင်တဲ့ ကြုံ့လို သတ္တဝါတွေပဲ များပြားခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီလို တောရိုင်းပင်တွေထဲကမှ လူသားတွေ စားသုံးနိုင်မယ့် အပင်တွေကို ရွေးချယ် စိုက်ပျိုး၊ စားသောက်ရ လွယ်ကူမယ့် တိရစ္ဆာန်တွေကို မွေးမြူ ကြပြီး သီးပင်စားပင်တွေ၊ မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန်တွေ အရေအတွက်ဟာ သဘာဝအရ ၀.၁ ရာခိုင်နှုန်းလောက်ပဲ ရှိခဲ့ရာက ၉၀ ရာခိုင်နှုန်းလောက်ထိ တိုးပွားလာအောင် လူတွေက စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒါကြောင့်ပဲ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး လုပ်ကိုင်တဲ့ လူအဖွဲ့အစည်းဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတဲ့ လူအဖွဲ့အစည်းထက် ဆယ်ဆကနေ အဆတရာ သာလွန်တဲ့ လူဦးရေတွေ ပိုင်ဆိုင်နေတတ်ကြပါတယ်။ အဲဒီမှာတင် စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး လုပ်ကိုင်တဲ့ လူအဖွဲ့အစည်းဟာ အမဲလိုက်ပြီး၊ သစ်သီး သစ်ဥ စုဆောင်းတဲ့ လူအဖွဲ့အစည်းကို လူအင်အားနဲ့တင် အနိုင်ယူလို့ ရနေပါပြီ။

မွေးမြူရေး အသွင်ပြောင်းတိရစ္ဆာန်တွေဟာ လူသားတွေကို စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ် လုပ်မှုပိုင်းမှာ ၄ မျိုး အကျိုးကျေးဇူးဖြစ်စေပါတယ်။ အသားစားနိုင်ခြင်း၊ နို့စားနိုင်ခြင်း၊ မြေဩဇာဖြည့်ဆည်းခြင်းနဲ့ လယ်ယာလုပ်ငန်းသုံးဆိုတဲ့ အကျိုးကျေးဇူးတွေပဲ ဖြစ်ပါ

တယ်။ မွေးမြူရေးတိရစ္ဆာန်တွေရဲ့ အသားဟာ အမဲလိုက်တဲ့ အသားနေရာမှာ အစားထိုးနိုင်ပါတယ်။ နို့စားတိရစ္ဆာန်တွေဆိုရင် နွား၊ သိုး၊ ဆိတ်၊ မြင်း၊ ဒရယ်၊ ကျွဲ၊ တိဘက်နွား၊ ဘို့တလုံး သို့ နှစ်လုံးပါ ကုလားအုတ်တွေ ဖြစ်ကြပါတယ်။ အဲဒီလို တိရစ္ဆာန်တွေကို စားသောက်ဖို့ သတ်ဖြတ်ခြင်းထက် အရှင်မွေးမြူထားပြီး နို့ကို စားသုံးခြင်းက ပိုမို များပြားတဲ့ ကယ်လိုရီတွေကို ရရှိစေပါတယ်။ မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန်တွေရဲ့ မစင်၊ အညစ်အကြေးတွေဟာ စိုက်ပျိုးရေးမှာလည်း မြေဩဇာအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်ပြန်ပါတယ်။ တိရစ္ဆာန်အကြီးစားတွေဖြစ်ကြတဲ့ ကျွဲနွားတွေကို အသုံးပြုပြီး ထွန်ယက်ရခက်ခဲတဲ့ လယ်မြေတွေမှာ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ကိုင်နိုင်ပါတယ်။ တိရစ္ဆာန် အသုံးပြု လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးဟာ လူအင်အား အသုံးပြု လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးထက် အများကြီး ပိုပြီး ထိရောက်မှု ရှိပါတယ်။ ဥပမာ မြောက်အမေရိက ဒေသခံတွေဟာ ဥရောပ လယ်ယာတိရစ္ဆာန်တွေ မရောက်ရှိခင်တုန်းကဆို တောင်ကြားမြစ်ဝှမ်းတွေအတွင်းမှာပဲ လူအင်အား အသုံးပြုပြီး စိုက်ပျိုးနိုင်ခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပေမယ့် ၁၉ ရာစု၊ ဥရောပတိရစ္ဆာန်တွေ ရောက်ရှိလာခဲ့ပြီးနောက်မှာတော့ မြေကြမ်းလှတဲ့ ကုန်းမြင့်ပိုင်းတွေအထိ တိုးချဲ့ စိုက်ပျိုးနိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။

စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးဟာ လူဦးရေ သိပ်သည်းမှုကိုလည်း များစွာ သက်ရောက်မှု ဖြစ်စေပါတယ်။ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးကနေတစ်ဆင့် သွယ်ဝိုက်ပြီး သက်ရောက်မှု ဖြစ်စေတာကတော့ လူတွေ လှုပ်ရှားသွားလာစရာ နည်းပါးလာတာပါပဲ။ အမဲလိုက်၊ သစ်သီး သစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေဟာ အစာရေစာ အလုံအလောက် ရရှိနိုင်မယ့် နေရာတွေကို တချိန်လုံး ရွှေ့ပြောင်းသွားလာနေရမယ့် စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး လုပ်ကိုင်သူတွေကတော့ နေရာဒေသ တခုတည်းမှာ အခြေချ နေထိုင်နိုင်ကြပါတယ်။ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းက အမျိုးသမီးတဦးဟာ နေရာဒေသ မကြာခဏ ရွှေ့ပြောင်းရတဲ့အတွက် လေးဘက်တွားအရွယ်၊ လမ်းမြန်မြန် မလျှောက်နိုင်သေးတဲ့ ကလေးငယ်တယောက်ကိုပဲ ချီပိုးသယ်ဆောင်နိုင်ပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် ကလေး တယောက်နဲ့ တယောက်အကြားကို အနည်းဆုံး ၄ နှစ် ခြားပြီးမှ မွေးကြရပါတယ်။ နို့တိုက် သွေးတန့်⁽¹⁾၊ လိင်ရှောင်⁽²⁾၊ မွေးကင်းစ ကလေးငယ်တွေကို သတ်ဖြတ်၊

1. *Lactational Amenorrhea*
 2. *Sexual Abstinence*

mgjoe.com

ကိုယ်ဝန်ဖျက်ချ စတဲ့ သားဆက်ခြားနည်းတွေကို အသုံးပြုကြရပါတယ်။ ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်စရာ မလိုတဲ့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး လုပ်ကိုင်သူတွေကတော့ ၂ နှစ်ကို ကလေး တယောက်နှုန်း မွေးနိုင်ကြပါတယ်။

စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး လုပ်ကိုင်သူတွေ ခံစားရတဲ့ နောက်ထပ် အကျိုးကျေးဇူးတခု ကတော့ အစားအစာ သိုလှောင်တာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်း သူတွေဟာ ကံကောင်းထောက်မလို့ စားနပ်ရိက္ခာ အများအပြား ရရှိရင်တောင် သိုလှောင်စရာ မရှိလို့ သိပ်မထူးခြားလှပါဘူး။ အစားအစာ သိုလှောင်မှုဟာ မိမိကိုယ် တိုင် စားနပ်ရိက္ခာ မထုတ်လုပ်နိုင်ကြတဲ့ အချိန်ပြည့် အထူးပြုလုပ်သားတွေကို ကျွေးမွေးထားစေနိုင်ပါတယ်။ အဲဒီတော့ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေမှာ အချိန်ပြည့် အထူးပြု လုပ်သား မရှိသလောက်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှင်ဘုရင်တွေ၊ အုပ်ချုပ်ရေး အရာရှိတွေကို အချိန်ပြည့် အထူးပြု လုပ်သားတွေလို့ သတ်မှတ်နိုင်ပါတယ်။ အမဲလိုက်ပြီး သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေ မှာတော့ အားလုံး တန်းတူ အစာရှာရတဲ့အတွက် များသောအားဖြင့် လူမှုအဆင့်အတန်း ညီမျှကြပါတယ်။

အစားအသောက် သိုလှောင်နိုင်မှုကနေတဆင့် ရှင်ဘုရင်တွေ၊ အုပ်ချုပ်သူတွေ ဟာ စားနပ်ရိက္ခာ အခွန်အခတွေ ကောက်ခံရရှိပြီး အချိန်ပြည့် နိုင်ငံရေးတာဝန်တွေ ထမ်းဆောင်နိုင်ကြပါတယ်။ စစ်သည်တွေ လေ့ကျင့်မွေးထုတ်ပေးနိုင်သလို စစ်ပွဲတွေ ကိုလည်း ကြာရှည် တိုက်ခိုက်လာနိုင်ကြပါတယ်။ ၁၉ ရာစုအတွင်း ဗြိတိသျှ အင်ပါယာ ဟာ နယူးဇီလန်က မာအိုရီမျိုးနွယ်အပေါ် ဖြည်းဖြည်းချင်း အနိုင်ရရှိခဲ့ခြင်း အကြောင်း ရင်းကတော့ ဗြိတိသျှတို့ဟာ စားနပ်ရိက္ခာ သိုလှောင်မှု အားသာချက်ကြောင့်ဖြစ်ပြီး အချိန်ပြည့် စစ်တပ်တွေ ခန့်ထားနိုင်ခဲ့ပေမယ့် မာအိုရီတွေကတော့ အချိန်ပြည့် မထားရှိနိုင်ခဲ့တာကြောင့်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ စားနပ်ရိက္ခာ သိုလှောင်မှုဟာ တခြားသော အချိန်ပြည့် လုပ်ငန်းတွေ၊ ပညာရှင်တွေ ဖြစ်ကြတဲ့ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်တွေ၊ ပန်းပဲလုပ်ငန်း လုပ်ကိုင်သူတွေ၊ မှတ်တမ်းတွေ ရေးသားရတဲ့ စာရေးစာချီတွေကိုလည်း ကျွေးမွေးထားနိုင်စေပါတယ်။

စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးကနေ ရရှိတဲ့ တခြားအကျိုးကျေးဇူးတွေလည်း ရှိပါသေးတယ်။

mgjyoe.com

စိုက်ပျိုးပင် အမျှင်တွေကနေ ချည်ထည် (ဝါပင်ကနေရရှိ) တွေ ချုပ်လုပ်နိုင်ပြီး အအေးဒဏ်ကို အံတုနိုင်စေခဲ့ပါတယ်။ ပိုက်ကွန်တွေ ရက်လုပ်နိုင်စေခဲ့ပါတယ်။ ကြိုးတွေ ကျစ်စေနိုင်ခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီလို လူသုံးကုန်ပစ္စည်းတွေ ထုတ်လုပ်စေနိုင်ခဲ့တဲ့ စိုက်ပျိုးရေးဟာ စားနပ်ရိက္ခာ စိုက်ပျိုးရေး စတင်ခဲ့တဲ့ နေရာဒေသတွေမှာပဲ ထွက်ပေါ်လာခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ အမေရိကမှာဆိုရင် အစောဆုံး စိုက်ပျိုးပင်တမျိုးဖြစ်တဲ့ ဗူးပင်ဟာ စားသုံးဖို့ မဟုတ်ဘဲ ရေဗူးအဖြစ် သုံးစွဲဖို့ စိုက်ပျိုးခဲ့ကြတာပါ။ တိရစ္ဆာန်တွေကို ယဉ်ပါးအောင် မွေးမြူမှုကနေ ရရှိလာတဲ့ အဝတ်အထည်တွေကတော့ သိုးမွေး၊ ဆိတ်မွေး၊ အမေရိကန် ကုလားအုတ်မွေး အဝတ်အထည်တွေ၊ ပိုးချည်ထည်တွေပဲ ဖြစ်ပါတယ်။

မွေးမြူရေးကနေ ရရှိခဲ့တဲ့ နောက်ထပ် အကျိုးကျေးဇူးတစ်ခုကတော့ လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ နို့တိုက်သတ္တဝါ အကြီးစားတွေကို မွေးမြူရေးအသွင်ပြောင်းလဲနိုင်ခဲ့ပြီးတဲ့ အချိန်က စတင်ပြီး လူတွေဟာ ကုန်ပစ္စည်းတွေ အများအပြားကို ထုနဲ့ထည်နဲ့ ခရီးလမ်း အဝေးကြီးဆီကို သယ်ဆောင်လာနိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ မြင်းတွေ၊ မြင်းလှည်းတွေကို ယူရေးရှားမှာ ခရီးဝေးသွားလာဖို့ အဓိက အသုံးပြုခဲ့ကြပါတယ်။ ဘို့ကွဲ ကုလားအုတ်မျိုး⁽³⁾တွေကိုတော့ မြောက်အာဖရိက၊ အာရပ်ဒေသ၊ အလယ်အရှေ့တွေမှာ အသုံးပြုခဲ့ကြပြီး အမေရိကန် လားမားကုလားအုတ်တွေကိုတော့ တောင်အမေရိက အင်ဒီး⁽⁴⁾ဒေသတွေမှာ အသီးသီး အသုံးပြုခဲ့ကြပါတယ်။

ယူရေးရှားရဲ့ မြင်းတွေဟာ စစ်ရေးတိုက်ခိုက်မှုတွေမှာ အလွန်ပဲ အထောက်အကူဖြစ်စေခဲ့ပါတယ်။ အရင်အပိုင်းမှာ ရေးသားထားခဲ့သလိုပဲ စပိန်က ကော်တက်စ်နဲ့ ပီဇာရိုတို့ဟာ စစ်အင်အား အနည်းငယ်နဲ့ မြင်းတွေကို အသုံးပြုပြီး အင်အားကြီးအင်အားတက်နဲ့ အင်ကာ အင်ပါယာတွေကို ဖြိုလှဲနိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ ဘီစီ ၄,၀၀၀ လောက်တုန်းကလည်း မြင်းတွေရှိထားတဲ့ ယူကရိန်းက အင်ဒို-ဥရောပ ဘာသာစကားတွေဟာ အနောက်ဥရောပဆီ ပျံ့နှံ့ခဲ့ပြီး ရှေးခေတ် အနောက်ဥရောပ ဘာသာစကားတွေ အားလုံးနီးပါးကတော့ ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ကြပါတယ်။ မြင်းတွေကို အသုံးပြုပြီး

3. *Bactrian Camels*
4. *Andes*

သိမ်းပိုက်ခဲ့ကြပုံ ရပါတယ်။ ဘီစီ ၁၆၇၄ ခုနှစ်မှာလည်း မြင်းတွေ ရှိထားတဲ့ တိုင်းတပါး သား ဟစ်ကဆော့စ်^(၄) လူမျိုးတွေဟာ မြင်းမရှိတဲ့ အီဂျစ်ပြည်ကို သိမ်းယူခဲ့ပြီး ဖာရိုဘုရင် အဖြစ် ယာယီ ခံယူနိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။

ကိုလိုနီ နယ်ချဲ့စစ်ပွဲတွေမှာ အရေးပါခဲ့တဲ့ ရောဂါပိုးမွှားတွေဟာလည်း တိရစ္ဆာန် တွေကို ယဉ်ပါးအောင် မွေးမြူခဲ့ကြတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေကနေ စတင်ခဲ့တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ကူးစက်ရောဂါတွေဖြစ်ကြတဲ့ ကျောက်၊ ဝက်သက်နဲ့ တုပ်ကွေး ရောဂါပိုးတွေကို မျိုးရိုးဗီဇ စစ်ဆေးကြည့်လိုက်မယ်ဆိုရင် မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန်တွေမှာ သွားပြီး တွေ့ရှိ တတ်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် ကနဦး ကူးစက်ခံခဲ့ရတဲ့ လူတွေမှာလည်း အဲဒီ ကူးစက်ရောဂါ တွေကို ခုခံနိုင်တဲ့ ကိုယ်ခံအားစနစ်တွေ ဆင့်ကဲ ပေါ်ပေါက်လာစေခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီ ဖြစ်စဉ်တွေဟာ သဘာဝအရ တဖြည်းဖြည်းချင်း ဆင့်ကဲဖြစ်ပေါ်လာခဲ့တာမလို ကနဦး ကူးစက်ခံခဲ့ရသူတွေဟာ ခံနိုင်ရည်အား ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့ပြီး ရှင်သန်နိုင်ခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီလို ခံနိုင်ရည်ရှိပြီး လူတွေဟာ အမေရိကလို ကိုယ်ခံအား မဖွံ့ဖြိုးသေးတဲ့ လူတွေနဲ့ ရုတ်တရက် ထိတွေ့မိတဲ့အခါ ရောဂါပိုးတွေ ကူးစက်ပြီး အလုံးအရင်းနဲ့ သေဆုံးမှု တွေ ဖြစ်စေခဲ့ပါတယ်။

စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးကနေတစ်ဆင့် လူဦးရေတွေ တိုးပွားလာခဲ့တယ်၊ စားနပ်ရိက္ခာ သိုလှောင်မှုကနေတစ်ဆင့် အထူးပြု လုပ်သားတွေကို ကျွေးမွေးထားစေနိုင်ခဲ့တယ်၊ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင် အုပ်စုတွေ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်လာနိုင်ခဲ့တယ်။ မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန်တွေကြောင့် စိုက်ပျိုးရေး တိုးတက်လာခဲ့တယ်၊ စစ်ရေး နည်းပညာတွေ တိုးတက်လာခဲ့တယ်၊ မထင်မှတ်ပဲ ရောဂါပိုးမွှားတွေလည်း ရရှိလာခဲ့တယ်။ အဲဒီလို ဆိုရင် စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုနဲ့ နယ်ချဲ့လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေ ဖြစ်ပေါ်လာစေမှုတို့ အဓိက ချိတ်ဆက်ထားခြင်းကို ဆက်စပ်ကြည့်လို့ ရနိုင်ပြီ ဆိုချင်ပါတယ်။

သမိုင်း၏ လက်ရှိနှင့် လက်မဲ့များ

လူသားမျိုးနွယ်တို့ရဲ့ သမိုင်းတလျောက်ဟာဆိုရင် လက်ရှိနဲ့ လက်မဲ့ (ဥစ္စာပစ္စည်း၊ နည်းပညာ၊ ကုန်ထုတ်နိုင်မှု)တို့ရဲ့ ပဋိပက္ခတွေနဲ့ ပြွန်းတီးလို့ နေခဲ့ပါတယ်။ လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ကိုင်နိုင်သူတွေနဲ့ မလုပ်ကိုင်နိုင်သူတွေအကြား၊ ဒါမှမဟုတ် အဲဒီလို လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးတွေနဲ့ မွေးမြူရေးတွေကို အချိန်ကာလ မတူညီစွာပဲ ရရှိခဲ့ကြတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေအကြား ဖြစ်ပွားခဲ့တဲ့ ပဋိပက္ခတွေ ဆိုပါတော့။ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး ဟာ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုကို အဓိက မောင်းနှင်တယ်ဆိုတာ အရင်အခန်းမှာ ရေးသားခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီလို စားနပ်ရိက္ခာတွေ ထုတ်လုပ်မှုဟာ ကမ္ဘာ့အချို့ဒေသ တွေမှာ ဆိုရင် ဘယ်ခေတ်၊ ဘယ်ကာလမှာမှ မပေါ်ပေါက်ခဲ့တာမျိုး၊ ဒီနေ့အချိန်ထိ တောင် စိုက်ပျိုးမွေးမြူဖို့ ခက်ခဲတုန်း၊ မဖြစ်နိုင်တုန်းဆိုတာတွေ ရှိပါသေးတယ်။

စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်နိုင်မှုမှာ ပထဝီဝင် နယ်မြေအနေအထား ကွာခြားမှုဟာ အရေးပါတယ်ဆိုပေမယ့် ယတိပြတ် ဆုံးဖြတ်ချက် မပေးနိုင်တာလည်း ရှိပါတယ်။ ကမ္ဘာ့အချို့ဒေသတွေမှာဆိုရင် မိမိတို့ နယ်မြေအတွင်းက တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ အလေ့ကျ တောရိုင်းပင်တွေကို ယဉ်ပါးအောင် မွေးမြူယူခဲ့ရာက အမှီအခို ကင်းရှင်းစွာပဲ ပေါ်ထွန်း

လာခဲ့ပေမယ့် တချို့ဒေသတွေမှာတော့ အခြားသော နယ်မြေဒေသတွေမှာ ယဉ်ပါးအောင် မွေးမြူထားခဲ့ပြီးသား တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ တောရိုင်းပင်တွေကို ကုန်သွယ်ဖောက်ကားပြီး ရွှေ့ပြောင်းယူခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒါဆိုရင် မတူညီတဲ့ နေရာဒေသတွေမှာ အဲဒီလို တောရိုင်းပင်တွေနဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေကို ယဉ်ပါးအောင် မွေးမြူတဲ့ ဖြစ်စဉ်ဟာ ကမ္ဘာပေါ်က မတူကွဲပြားတဲ့ နေရာဒေသတွေမှာ ဘာလို့များ အချိန်ကာလတွေ များစွာ ကွာခြားနေခဲ့ရတာပါလဲ။

အဲဒီမေးခွန်းကို မဖြေဆိုခင် သိရှိထားဖို့ လိုတာကတော့ စားနပ်ရိက္ခာတွေ ဘယ်လို အစပြုပြီး ထုတ်လုပ်ခဲ့ကြလဲဆိုတာပါပဲ။ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုရဲ့ သမိုင်းကြောင်းကို လေ့လာနိုင်ဖို့ အဓိကကျတဲ့အချက်ကတော့ ကာဗွန်သက်တမ်း တွက်ချက်ခြင်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှေးဟောင်းသုတေသန ပညာရှင်တွေရဲ့ တူးဖော်မှုတွေ တွေ့ရှိရတဲ့ အပင်တွေနဲ့ သတ္တဝါတွေရဲ့ ရုပ်ကြွင်းတွေကို အဲဒီလို ကာဗွန်သက်တမ်း တွက်ချက်ကြည့်ပြီးတော့ သူတို့ရဲ့ မူလအစကို သိရှိဖို့ အားထုတ်ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အတိုချုပ်ပြောရရင်တော့ ကာဗွန်ခြပ်စင်ကို အာကာသထဲကနေ ကမ္ဘာမြေဆီ ဖြတ်သန်းလာတဲ့ ဓာတ်ရောင်ခြည်တွေကနေ လေထုက စုပ်ယူလိုက်ပါတယ်။ အဲဒီကာဗွန်ကို အပင်တွေက ရရှိပြီးတဲ့နောက် အရွက်တွေကို စားသုံးတဲ့ အသီးအရွက်စား သတ္တဝါတွေဆီကို ကူးပြောင်းသွားပါတယ်။ အဲဒီနောက် အသီးအရွက်စား သတ္တဝါတွေကို အသားစား သတ္တဝါတွေက စားသုံးရာမှာ ကာဗွန်ကူးပြောင်းမှုတွေ ဖြစ်ပေါ်ပါတယ်။ အဲဒီကာဗွန်တွေ ပျက်စီးယိုယွင်းမှုဟာ အပင်တွေနဲ့ သတ္တဝါတွေ သေဆုံးပြီး အချိန်ကာလများစွာ ကြာညောင်းပြီးမှ ဖြစ်ပွားတာပါ။ ကာဗွန် ၁၂ (ပရိုတွန် ၆ လုံး၊ နယူထရွန် ၆ လုံး ပါဝင်တဲ့) ဟာဆိုရင် နှစ်ပေါင်း ၅,၇၀၀ လောက် ကြာညောင်းပြီးမှ ပျက်စီးပုပ်ဆွေးသလို ကာဗွန် ၁၄ (ပရိုတွန် ၆ လုံး၊ နယူထရွန် ၈ လုံး ပါဝင်တဲ့) ဟာဆိုရင် နှစ်ပေါင်း ၄၀,၀၀၀ ကျော်မှ ပျက်စီးပုပ်ဆွေးတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီတော့ လောကဓာတ်သိပ္ပံပညာရှင်တွေဟာ သက်ရှိရုပ်ကြွင်းတွေရဲ့ သက်တမ်းကို တွက်ချက်ရာမှာ ကာဗွန် ၁၂ နဲ့ ကာဗွန် ၁၄ တို့ရဲ့ အချိုးအစားကို နှိုင်းယှဉ်ပြီး စစ်ဆေးကြပါတယ်။ သတ္တဝါတွေနဲ့ အပင်တွေ သေဆုံးတဲ့အခါမှာ ကာဗွန် ၁၄ ဟာ ကာဗွန် ၁၂ အဖြစ်ကို သက်တမ်းဝက် နှစ်ပေါင်း ၅,၇၀၀ အတွင်း ပုပ်ဆွေးပျက်စီးပါတယ်။ နှစ်ပေါင်း ၄၀,၀၀၀ ကြာညောင်းပြီးသွားရင်

mgyoe.com

တော့ ကာဗွန် ၁၄ ပါဝင်မှုဟာလည်း မကျန်ရှိတော့သလောက် ဖြစ်တာမလို့ သက်တမ်း တွက်ချက်ဖို့ရာ ခက်ခဲသွားပြီ ဖြစ်ပါတယ်။

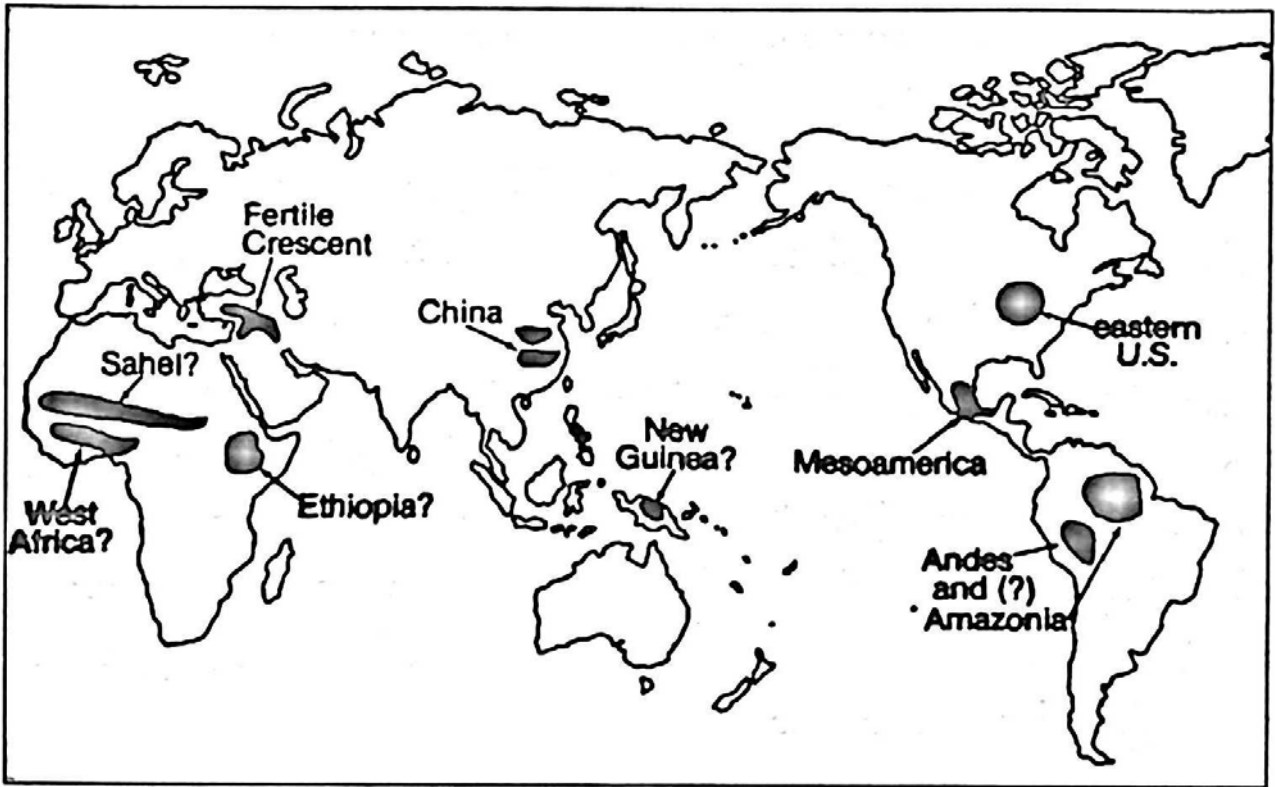
စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုတွေကို ဘယ်အချိန်ကာလအတွင်း၊ ဘယ်နေရာဒေသ တွေမှာ ဘယ်လို စတင်ခဲ့ကြသလဲဆိုတာကို နည်းလမ်း ၃ မျိုးနဲ့ ဖြေရှင်းနိုင်ပါတယ်။ ပထမအချက်ကတော့ ဒေသတွင်း တိရစ္ဆာန်တွေနဲ့ အပင်တွေ အမှီအခို ကင်းရှင်းစွာ ပေါက်ပွားလာခဲ့ရာ နေရာတွေပါ။ ဒုတိယအချက်ကတော့ တိုင်းတပါးက အစာရင်းမြစ် တွေကို ယဉ်ပါးအောင် မွေးမြူယူတာဖြစ်ပြီး တတိယအချက်ကတော့ တိုင်းတပါးက လယ်ယာစိုက်ပျိုးသူတွေ ရွှေ့ပြောင်းရောက်ရှိလာခြင်းတို့ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒေသတွင်းမှာ အမှီအခို ကင်းရှင်းစွာနဲ့ ပေါ်ထွန်းခဲ့တဲ့ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်ရာ အဓိက ဒေသကြီး ၅ ခု ရှိပါတယ်။ အဲဒီဒေသတွေကတော့ မြေဆီလွှာကောင်းမွန်ပြီး စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ကိုင် နိုင်တဲ့ အရှေ့အလယ်ပိုင်း လခြမ်းကွေးဒေသ⁽⁶⁾ (လခြမ်းကွေး ပုံသဏ္ဍာန်ရှိပြီး အာဆီး ရီးယား⁽⁷⁾၊ မက်ဆိုပိုတေးမီးယား⁽⁸⁾၊ ဖိုနီးရှား⁽⁹⁾နဲ့ အီဂျစ်ပြည်⁽¹⁰⁾တို့ ပါဝင်တဲ့)၊ မက်ဆို အမေရိက⁽¹¹⁾၊ အင်ဒီးတောင်တန်းဒေသ၊ မြစ်ဝါ⁽¹²⁾နဲ့ ယန်ဒီ⁽¹³⁾မြစ်ဝှမ်းဒေသတွေ ဖြစ်ကြပါတယ်။ လခြမ်း ကွေးဒေသမှာဆိုရင် ကာဗွန်သက်တမ်း တွက်ချက်မှုအရ ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးခြင်းကို ဘီစီ ၈,၀၀၀ ဝန်းကျင်မှာ အစပြုခဲ့တယ်လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ နေထိုင်ရာ လူ့အဖွဲ့အစည်းဟာ ဂျုံ၊ သံလွင်နဲ့ ပဲတွေကို စိုက်ပျိုးခဲ့ကြပြီး ဆိတ်နဲ့ သိုး တို့ကို အဓိကထား မွေးမြူခဲ့ကြပါတယ်။ ရှေးခေတ် တရုတ်လူမျိုးတွေကတော့ မြစ်ဝါနဲ့ ယန်ဒီတောင်ကြားမြစ်ဝှမ်းတွေမှာ ကောက်နံ့ပင်တွေ (လူး၊ ဆပ်၊ ပြောင်း စတဲ့)၊ ဆန်တွေ ကို စိုက်ပျိုးခဲ့ပြီး ဝက်နဲ့ ပိုး (ပိုးချည်ထုတ်ဖို့) တွေကို မွေးမြူခဲ့ကြပါတယ်။ မက္ကဆီကို ပြည်နဲ့ အနီးတဝိုက်ဒေသတွေ ပါဝင်တဲ့ မက်ဆိုအမေရိကဒေသမှာတော့ ဗူး၊ ဖရုံမျိုး တွေ၊ ဂျုံ၊ ပြောင်းနဲ့ ပဲတောင့်ရှည်တွေကို စိုက်ပျိုးကြပါတယ်။ ဘီစီ ၃,၅၀၀ ဝန်းကျင်မှာ

- 6. *Fertile Crescent*
- 7. *Assyria*
- 8. *Mesopotamia*
- 9. *Phoenicia*
- 10. *Egypt*
- 11. *Mesoamerica*
- 12. *Yellow River*
- 13. *Yangtze River*

တော့ ကြက်ဆင်မွေးမြူရေးတွေ စတင်ခဲ့တယ်လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ အင်ဒီးတောင် တန်းဒေသနဲ့ တောင်အမေရိကတွေမှာ အာလူးကို စိုက်ပျိုးခဲ့ကြသလို ပူးနဲ့ လားမား ကုလားအုတ်တွေကို မွေးမြူခဲ့ကြပါတယ်။

လခြမ်းကွေးဒေသရဲ့ စိုက်ပျိုးသီးနှံတွေနဲ့ မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန်တွေဟာ ဥရောပ အနောက်ပိုင်း၊ အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်းနဲ့ အီဂျစ်ပြည်လို တခြားဒေသတွေဆီ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီဒေသတွေမှာ ဒေသခံ အလေ့ကျ သီးပင်စားပင်တွေ၊ မွေးမြူဖို့ တောရိုင်းတိရစ္ဆာန် တွေ မရှိခဲ့ပေမယ့် သူတို့ ဒေသဆီကို ပျံ့နှံ့ရောက်ရှိလာတဲ့ သီးပင်စားပင်တွေနဲ့ တိရစ္ဆာန် တွေကို မွေးစားယူနိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒါကြောင့် ဥရောပ အနောက်ပိုင်းဒေသမှာ မြင်းစားဂျုံနဲ့ ဘိန်းတွေဟာ ဘီစီ ၆,၀၀၀ ကနေ ၃,၅၀၀ အတွင်း ပေါများလာခဲ့ပါတယ်။ အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်းဒေသမှာတော့ ခရမ်းသီးပင်နဲ့ နှမ်းတို့ကို စိုက်ပျိုးနိုင်ခဲ့သလို ဘီစီ ၇,၀၀၀ ဝန်းကျင်မှာ ကျွဲနွား မွေးမြူရေးတွေ စတင်ခဲ့တယ်လို့ ဆိုနိုင်ပါတယ်။ အီဂျစ်ပြည်မှာ တော့ ဘီစီ ၆,၀၀၀ ဝန်းကျင်မှာ သဖန်းပိုးစာမျိုးပင်⁽¹⁴⁾၊ ချူဖာနံ⁽¹⁵⁾တွေကို စိုက်ပျိုးနိုင် ခဲ့ကြပါတယ်။ မြည်းနဲ့ကြောင်တို့ရဲ့ အစပြုရာ ဒေသဟာလည်း အီဂျစ်ပြည်မှာပဲ ဖြစ်ပါ တယ်။ အီသီယိုပီးယားပြည်⁽¹⁶⁾မှာတော့ ဂျုံနဲ့ မုယောစပါး၊ ဘာလီ⁽¹⁷⁾တို့ စိုက်ပျိုးနိုင်ခဲ့ ပါတယ်။ ကော်ဖီဟာလည်း အီသီယိုပီးယားပြည်မှာပဲ စတင်ထွက်ရှိခဲ့တာ ဖြစ်ပေမယ့် နောက်ပိုင်းမှာ ကမ္ဘာ့နေရာ အရပ်ရပ်ဆီ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့ပါတယ်။

14. *Sycamore*
 15. *Chufa*
 16. *Ethiopia*
 17. *Barley*

စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှု စတင်ခဲ့သော ဒေသကြီးများ

ကျန်တဲ့ ဒေသတွေမှာတော့ ဒေသတွင်း သီးပင်စားပင်တွေနဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေ ရှိခဲ့ကြောင်း အထောက်အထားလည်း မရှိခဲ့သလို တိုင်းတပါးက အပင်နဲ့ တိရစ္ဆာန်တွေကို ရွှေ့ပြောင်းမွေးမြူခဲ့တဲ့ သက်သေတွေလည်း မတွေ့ရှိရပါဘူး။ အဲဒီလို နယ်မြေဒေသတွေမှာတော့ နိုင်ငံရပ်ခြား၊ တိုင်းတပါးသားတွေ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ပြီး ဒေသခံတွေအပေါ် အနိုင်ရရှိပြီးတဲ့နောက် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးမှုတွေကနေ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှု စတင်ခဲ့ပါတယ်။ ဥရောပတိုက်သားတွေဟာ သူတို့ရဲ့ အသိပညာတွေ၊ နည်းပညာတွေရဲ့ အကူအညီနဲ့ မြောက်အမေရိကတိုက်ရဲ့ အင်ဒီယန် လူနီရိုင်းတွေ၊ ဩစတြေးလျတိုက်ရဲ့ ဒေသခံတွေ (အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေ ဖြစ်ကြ)အပေါ် ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ပြီး သတ်ဖြတ်ခဲ့ကြပါတယ်။ လူဦးရေ ကြီးမားစွာ အပြောင်းအလဲ ဖြစ်စေခဲ့တယ်လို့ ကောက်ချက်ဆွဲနိုင်လောက်တဲ့ လူအရိုးတွေ အစုလိုက်၊ အပြုံလိုက်ကို ရှေးဟောင်း သုတေသန တူးဖော်ရေးတွေကနေ တွေ့ရှိခဲ့ပြီး ဖြစ်ပါတယ်။ ကျူးကျော်နယ်ချဲ့သူတွေဟာ သူတို့နဲ့အတူ စိုက်ပျိုးသီးနှံတွေနဲ့ မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန်တွေကို နယ်မြေသစ်တွေဆီ တပါတည်း ခေါ်ဆောင်လာခဲ့ကြပါတယ်။ ဒေသခံ မျိုးနွယ်စုတွေရဲ့

mgyo.com

နေရာရွှေ့ပြောင်းခဲ့ရမှုတွေဟာ ဂရိ၊ ဂျာမနီ၊ ဖိလစ်ပိုင်နဲ့ အင်ဒိုနီးရှားဒေသတွေမှာ သိသာထင်ရှားလှပါတယ်။

နောက်ဆုံးမှာတော့ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်နိုင်မှုဟာ ကမ္ဘာ့နေရာ အများစုဆီ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့ပါတယ်။ ဒေသတွင်း သီးပင်စားပင်ရိုင်းတွေလည်း မရှိ၊ မွေးမြူရေး တိရစ္ဆာန် တွေလည်း မရှိတဲ့ ဒေသတွေမှာတော့ အမဲလိုက်သူ၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေ အဖြစ် ဆက်လက် နေထိုင်ခဲ့ကြပြီး ခေတ်သစ်ကမ္ဘာဟာ သူတို့ဆီ ဆိုက်ရောက်လာချိန် အထိ ပိတ်မိနေခဲ့ကြပါတယ်။ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်နိုင်စွမ်းရှိတဲ့ လူ့အဖွဲ့အစည်းတွေ မှာတော့ တိုးတက်မှုတွေကို ကနဦး ရရှိခဲ့ပြီး သေနတ်တွေ၊ ရောဂါပိုးတွေ၊ သံမဏိတွေ ကို ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ကြပါတယ်။ အဲဒီဖြစ်စဉ်ရဲ့ ရလဒ်ကတော့ အသိဉာဏ်၊ နည်းပညာ၊ စားနပ်ရိက္ခာ၊ လက်နက်ကိရိယာ လက်ရှိနဲ့ လက်မဲ့တို့ရဲ့ ထိပ်တိုက် တွေ့ဆုံမှု သမိုင်း တွေဆီ ဦးတည်သွားစေခဲ့ပါတယ်။

အဲဒီဖြစ်ရပ်ဆီကို ဦးတည်စေခဲ့တဲ့ စားနပ်ရိက္ခာ ထုတ်လုပ်မှုမှာ ပထဝီဝင် နယ်မြေ ကွဲပြားမှုအရ အချိန်ကာလနဲ့ ပုံစံ ကွာခြားမှုအကြောင်း ရှင်းလင်းပြစရာ ရှိလာပါတယ်။ အဲဒီမေးခွန်းကပဲ သမိုင်း မစတင်မီ အရေးပါဆုံး ပြဿနာတရပ်အဖြစ် နောက်ထပ် အခန်းတွေမှာ ဆက်လက် ဖော်ပြပေးသွားပါမယ်။

လယ်ယာ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်သင့်၊ မလုပ်သင့်

ကနဦး အစမှာတော့ ကမ္ဘာပေါ်က လူတွေ အားလုံးဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေ ဖြစ်ခဲ့ကြပါတယ်။ အခုခေတ်အမြင်နဲ့ ကြည့်ရှုမယ်ဆိုရင် အကျိုးကျေးဇူး သိသာထင်ရှားရှိလှတဲ့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးကို ဘီစီ ၈,၅၀၀ ကာလထက် ပိုလို့ စောစီးစွာ လူတွေ ဘာလို့ မလုပ်ကိုင်ခဲ့ကြလဲလို့ တွေးစရာ ရှိပါတယ်။ ဒါပေမယ့် လူသားတွေဟာ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးလုပ်ငန်းတွေ ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်လာခဲ့ပြီးတော့မှပဲ အဲဒီရဲ့ များပြားလှတဲ့ အကျိုးကျေးဇူးတွေကို သိရှိခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှေးခေတ် အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေရဲ့ ကာလအဆက်ဆက်မှာ အဲဒီ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးရဲ့ ကောင်းကျိုးဆိုးပြစ်ကို မစမ်းသပ်ကြည့်ခဲ့ဘဲ သိရှိနိုင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။

ရှေးခေတ်ကာလ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးလုပ်ငန်းတွေကို ကနဦး လုပ်ဆောင်ခဲ့သူတွေဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေထက် ပိုပြီး ပင်ပင်ပန်းပန်း အလုပ်လုပ်ကြရတယ်ဆိုတာကို မမျှော်လင့်ဘဲ တွေ့ရှိခဲ့ရပါတယ်။ နောက်ပြီး စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးတွေ အစောဆုံး လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသူတွေဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေထက် ပိုပြီးတော့လည်း အာဟာရ ချို့တဲ့ခဲ့တာကို ရှေးဟောင်းသုတေသန

အထောက်အထားတွေအရ ကောက်ချက်ဆွဲနိုင်ခဲ့ပါတယ်။ အဲဒီအချက်ကို ကြည့်မယ် ဆိုရင် ‘စိုက်ပျိုး မွေးမြူရေးဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းတာထက် ပိုပြီး အကျိုးရှိတယ်’ ဆိုတဲ့ အမြင်နဲ့ ဝိရောဓိဆန်နေမှာတော့ အမှန်ပါပဲ။ အဲဒီအတွက် အဖြေကတော့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး စတင်ခဲ့ကြသူတွေဟာ သူတို့ နေထိုင်ရာ အရပ် ဒေသမှာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းခြင်းနဲ့တင် စားနပ်ရိက္ခာအတွက် မလုံလောက်တဲ့ အခြေအနေကို ရောက်ရှိခဲ့ကြလို့ စတင်ဖြစ်ခဲ့တာလို့ပါပဲ။

သမိုင်းတလျှောက် ဆန်းစစ်ကြည့်မယ်ဆိုရင်လည်း အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းခြင်းစနစ်နဲ့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးစနစ် ခေတ်အဆက်ဆက် လွန်ခဲ့ခဲ့တာချည်း ပါပဲ။ အမဲလိုက်ရ လွယ်ကူ၊ သီးပင်စားပင် ပေါများလှတဲ့ ရေမြေဒေသတွေက လူမျိုးစု တွေ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး မလုပ်ကိုင်ခဲ့ကြတာဟာ လက်ငင်း အကျိုးကျေးဇူး များများ စားစား မရှိခဲ့လို့ ဖြစ်ပါတယ်။ အဲဒီလို လူမျိုးစုတွေဟာ စိုက်ပျိုးရေးနဲ့ ကုန်သွယ်မှုတွေ ကနေတစ်ဆင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှုတွေ ရှိလာချိန်မှာတောင် အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းရတာ ပိုပြီး လွယ်ကူနေသရွေ့ စိုက်ပျိုးရေးဘက်ကို ဦးမလှည့်ခဲ့ကြပါဘူး။ နယ်စပ်ဒေသတွေက လူမျိုးစုတွေကတစ်ဆင့် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းထဲကို ဝင်ရောက်ခဲ့သူ တွေဟာလည်း နှစ်ပေါင်း အတော်ကြာမှပဲ စတင် ဖြစ်ခဲ့ကြပါတယ်။ ဥပမာ မြောက် ဂျာမနီ ပင်လယ်ကမ်းစပ်နေ မျိုးနွယ်စုတွေဟာ ကုန်းတွင်းပိုင်းနေ လီနီယာဘန် ကာရာမစ် မျိုးနွယ်စု⁽¹⁸⁾တွေဆီကနေ စိုက်ပျိုးရေးကို လက်ဆင့်ခံ လုပ်ကိုင်ဖို့ နှစ်ပေါင်း ၁,၃၀၀ နီးပါး ကြာညောင်းခဲ့ပါတယ်။

စိုက်ပျိုးရေး စတင် ပေါ်ထွန်းလာခြင်းကို ‘ရှာဖွေတွေ့ရှိမှု’၊ ဒါမှမဟုတ် ‘တီထွင် ဖန်တီးမှု’ အဖြစ် ရှုမြင်လို့ မရနိုင်ပါဘူး။ လူတွေဟာ သူတို့ နေထိုင်ရာ ရေမြေအနေ အထားအရ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးနဲ့ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူး ဘဝနေထိုင်မှု ၂ မျိုးအကြားမှာ အဆင်ပြေတာကိုပဲ ရွေးချယ်လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးဟာ အမဲ လိုက်၊ သစ်သီးခူးတာထက် ပိုပြီး အဆင်ပြေမလားရယ်လို့ မျှော်လင့်ချက်နဲ့ လုပ်ကိုင် ခဲ့ကြတာ မဟုတ်ပါဘူး။ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းရာကနေ စိုက်ပျိုးမွေးမြူ ရေးစနစ်ဆီ ကူးပြောင်းကြတော့လည်း ယတိပြတ် ကူးပြောင်းခဲ့ကြတာ မဟုတ်ပါဘူး။

mgyoe.com

အသက်မွေးလုပ်ငန်း ၂ မျိုးစလုံးကို ရေမြေဒေသ၊ ရာသီဥတု အခြေအနေအလိုက် တလှည့်စီ လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြတာချည်းပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီကနေ့ လက်ရှိခေတ်မှာတောင် နယူးဂီနီရဲ့ လိတ်စ်ပလိန်းစ်ဒေသ⁽¹⁹⁾ ရွှေ့ပြောင်း နေထိုင်သူတွေဟာ တောရိုင်းတွေ ခုတ်ထွင် ရှင်းလင်းပြီး ငှက်ပျောပင်၊ သဘောပင်တွေ စိုက်ပျိုးပြီး လအနည်းငယ် အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူးကြပြန်ပါတယ်။ သူတို့ စိုက်ခင်းတွေဆီကို မကြာမကြာ ပြန်လည် စစ်ဆေးကြပြီး ပေါင်းရှင်းကြပါတယ်။ နောက်ပြီး အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူး ပြန်လည် လုပ်ကိုင်ကြပါတယ်။ နောက်ထပ် လအနည်းငယ် ကုန်လွန်လို့ အသီးတွေ သီးလာပြီ ဆိုတော့မှာ ယာယီ အခြေချပြီး အဲဒီစိုက်ပျိုးရေးထွက် သီးနှံတွေကို စားသုံးကြပါတယ်။

နောက်ပြီး အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းသူတွေဟာ တောရိုင်းထဲမှာ အလေ့ကျ ပေါက်ရောက်သမျှ စားသုံးလို့ ရတာတွေကိုပဲ ခူးယူ စားသုံးကြတာ မဟုတ်ဘဲ သူတို့ ကျက်စားရာ နယ်မြေမှာ သူတို့ စားသုံးနိုင်တဲ့ အလေ့ကျပင်တွေ အများအပြား ပေါက်ရောက်ဖို့ စီမံကြပါတယ်။ ဥပမာ သာဂူပင် ကို အဓိက စားသုံးကြ တဲ့ နယူးဂီနီဒေသခံတွေဟာ တခြားပေါင်းပင်တွေနဲ့ သာဂူပင်⁽²⁰⁾ အရင့်တွေကို ခုတ်ဖြတ် ပြီး သာဂူဖူးတွေ ကောင်းကောင်းကြီးထွားလာအောင် အားထုတ်ကြပါတယ်။ ဩစတြေးလျဒေသခံတွေဆိုရင်လည်း အပင်ရိုင်းတွေကို မီးရှို့ဖျက်ဆီးပြီး အပင်သစ်တွေ ကောင်းကောင်းပေါက်ရောက်နိုင်အောင် လုပ်ကိုင်ကြတာကို တွေ့ရပါတယ်။ အဲဒီ တော့ လူတွေဟာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းခြင်းစနစ်နဲ့ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေး စနစ်အကြားမှာ အဆင်ပြေသလို ပုံသဏ္ဍာန်အမျိုးမျိုးနဲ့ တွဲဖက် စမ်းသပ်လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြ ပြီးမှ ဆင့်ကဲ တိုးတက် ပြောင်းလဲလာခဲ့ကြတာ ဖြစ်ပါတယ်။

ခြောက်သွေ့ဒေသတွေဟာလည်း စိုက်ပျိုးရေး စတင် ဖြစ်ထွန်းခဲ့တဲ့ အရပ်ဒေသ တွေထဲ ဘာလို့ ပါဝင်နေရတာလဲဆိုတဲ့ မေးခွန်းအတွက်လည်း ‘အဲဒီ အရပ်ဒေသ တွေမှာ အမဲလိုက်၊ သစ်သီးခူးရုံနဲ့ စားနပ်ရိက္ခာ မလုံလောက်လို့’ ဆိုပြီး ဖြေဆိုရပါ လိမ့်မယ်။ စိုက်ပျိုးရေးဟာ သစ်သီးသစ်ဥ စုဆောင်းမှုစနစ်ကနေ နှစ်ကာလ ထောင် ပေါင်းများစွာ အချိန်ယူပြီး တဆင့်ချင်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့တာဆိုတာ သိမြင်နိုင်ပြီ ထင်ပါ

19. *Lakes Plains*
20. *Sago palm*

